

420306

430306

V MAPO 20 1995

KNJIŽNIČARSKE NOVICE

5(1995)5-6

19. junij 1995

IZOBRAŽEVANJE

TEČAJ IN STROKOVNI IZPITI

• *Tečaj za pripravo na izpite*

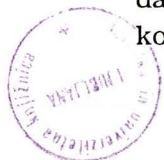
Tečaj za pripravo na strokovne izpite je potekal med 3. in 14. aprilom v NUK in se ga je udeležilo 34 knjižničnih delavcev: 12 (35%) iz SIK, 9 (26%) iz šolskih knjižnic, po 6 (17.6%) iz visokošolskih oz. specialnih knjižnic in 1 iz NUK. Dopoldnevi so bili namenjeni "uradnemu" programu oz. predavanjem, popoldneve pa smo poskušali popestriti z obiski knjižnic (Centralna tehniška knjižnica, knjižnica Narodnega muzeja, Semeniška knjižnica in knjižnica Teološke fakultete) ter predstavitvijo multimedijskih informacijskih virov (knjižnica Gimnazije Poljane) in Interneta kot vira informacij, tečajniki so obiskali še Arhiv Slovenije in en popoldan pošteno "garali" pri obdelavi gradiva. Bilo je sicer naporno (še posebej za tiste, ki so se vsak dan vozili na tečaj od doma - nekateri prav daleč!), vendar so bili tečajniki tako prijetni, da so dnevi mimogrede

minili. Pri Mraku smo pred koncem tečaja izmenjali številna "strokovna" mnenja in se dodobra nasmejali, neformalna mnenja o tečaju pa so udeleženci kasneje dopolnili še v anketah.

Večino predlogov za izboljšanje tečaja bomo upoštevali že v jesenskem roku, seveda pa vseh v okviru enega tečaja ni možno realizirati. Zato bi knjižničarje še enkrat želeli opozoriti, da izvajamo še druge krajše tečaje, ki so namenjeni permanentnemu izobraževanju (npr. OPAC - slovenske in knjižnice v tujini, Internet kot vir informacij, elektronska pošta in elektronske konference itd.) in da je v dvotedenski tečaj za pripravo na strokovne izpite žal nemogoče uvrstiti veliko več, kot smo že sedaj.

Kar precej tečajnikov je zopet zapisalo, da bi radi več praktičnega dela (vaj) in več dela za računalnikom, kar kaže, da v času pripravništva oz. usposabljanja v stroki to pogrešajo. Zato bi ponovno prosili občinske matične knjižnice, da pomagajo kandidatom s svojega območja vsaj v času priprave na strokovne izpite.

Omeniti moram še eno izmed pripomb na tečaj, češ, da je bilo premalo osnovnega znanja za "totalne" začetnike. Žal - tečaj pač ni namenjen začetnikom (za knjižničarje, ki so v knjižnicah zaposleni

krajši čas, organiziramo "Začetni knjižničarski tečaj") in na to vedno znova opozarjamo. Se pa vedno znova dogaja, da nekatere ustanove skrb za usposabljanje svojih knjižničarjev "naprtijo" dvotedenskemu tečaju, kar je seveda narobe. Eden izmed udeležencev je še omenil, da je pogrešal praktično katalogizacijo v t.i. realnem okolju sistema COBISS. Na tečaju predstavimo sistem katalogizacije v sistemu COBISS, za samo učenje aktivne katalogizacije v njem pa je na voljo obsežen program izobraževanja, ki ga izvajata IZUM in NUK. Nekateri tečajniki so še predlagali, da bi v tečaj uvedli tudi predstavitve različnih programskih paketov za poslovanje knjižnic, da bi lahko primerjali njihovo primerčnost za lastno knjižnico. Skratka, koristnih predlogov na pretek, le tečaj je prekratek.

• *Strokovni izpiti*

Strokovni izpiti bibliotekarske stroke so potekali od 19. ido 31. maja in se jih je udeležilo 48 kandidatov. Tokrat je bilo največ kandidatov iz šolskih knjižnic - 21 (oz. kar 44%), 11 iz SIK, 8 iz visokošolskih knjižnic, 7 iz specialnih in 1 iz NUK. Za strokovni naziv "bibliotekar" je izpite opravljalo 19 kandidatov (oz. 40%), za naziv "višji knjižničar" 14 (29%) in za naziv "knjižničar" 15 kandidatov. Opravljenih je bilo kar 353 izpitnih predmetov. Kandidati so bili dobro pripravljeni in le eden izmed njih mora "popravljati" en izpitni predmet. Povprečna ocena izpitnega roka je bila 4,35. Ker podatke o uspehu posameznih kandidatov varujemo (v skladu s predpisi), navajamo le tri kandidatke, ki jih je treba za prizadevnost še posebej pohvaliti:

- *Brate Minca, Osrednja družboslovna knjižnica "Jože Goričar"*
- *Čerin Lidija, Mariborska knjižnica, Maribor*
- *Zwitter Savina, Gimnazija Bežigrad, Ljubljana*

Vsem ostalim pa seveda iskrene čestitke! Strokovni izpit resnično zahteva veliko osebnega angažiranja in prizadevnosti. Pa kljub temu se še vedno dogaja, da nekateri kandidati pred izpitom v svoji ustanovi ne dobijo študijskega dopusta.

• *Jesenski tečaj in izpiti*

Termine za jesenski tečaj in strokovne izpite smo razpisali že v letnem programu izobraževanja in jih potrjujemo: tečaj za pripravo na strokovne izpite bo potekal v NUK med 25. septembrom in 6. oktobrom, strokovni izpiti pa od 13. do 24. novembra. Tečaj je že zaseden in sprejemamo prijave za pomlad 1996. Prijave na strokovne izpite pa bomo za jesenski rok sprejemali do 8. septembra 1995.

Melita Ambrožič

IZOBRAŽEVANJE ZA SISTEM VZAJEMNE KATALOGIZACIJE

Ker ugotavljamo, da knjižnice niso seznanje z zaporedjem tečajev, ki so pogoj za vključitev v sistem vzajemne katalogizacije-COBISS (in prijavljajo na tečaje v NUK tudi delavce, ki ne izpolnjujejo pogojev za udeležbo), ponovno prosimo, da preberejo:

- Program izobraževanja 1995, IZUM Maribor, december 1994

- Program izobraževanja 1995. NUK, Knjižničarske novice št. 1/95

Iz Programa izobraževanja IZUM (str. 3) povzemamo razpredelnico, iz katere je jasno razviden potek zaporedja tečajev. Termini posa-

meznih tečajev NUK in IZUM so kar se da usklajeni, tako da lahko knjižnice vnaprej načrtujejo potek izobraževanja svojih delavcev.

Melita Ambrožič

SODELAVCI KNJIŽNICE	TESTNO OKOLJE	PRAVO OKOLJE	
		PASIVNO*	AKTIVNO*
ki imajo opravljen bibliotekarski izpit	Obvezen tečaj v IZUM "Uporaba programske opreme COBISS/Katalogizacija - začetni tečaj"	Verificiran zapisnik o vnosu podatkov o stanju zaloge	Obvezen tečaj v NUK "Tečaj za aktivne udeležence COBISS - katalogizacija monografij"
ki nimajo opravljenega bibliotekarskega izpita	Obvezen tečaj v IZUM "Uporaba programske opreme COBISS - začetni tečaj" Priporočljiv tečaj v NUK "Uvodni tečaj za strokovno obdelavo monografskih publikacij"	Verificiran zapisnik o vnosu podatkov o stanju zaloge Priporočljiv tečaj v NUK "Tečaj za aktivne udeležence COBISS - katalogizacija monografij"	

*PASIVNO samo kopirajo zapise iz baze podatkov COBIB

*AKTIVNO prispevajo zapise v bazo podatkov COBIB

SPLOŠNOIZOBRAŽEVALNE KNJIŽNICE

MADŽARSKO - SLOVENSKI KNJIŽNIČARSKI DAN

Županijska knjižnica Dániel Berzsenyi iz Szombathelyja je letos 26. maja povabila na Madžarsko-slovenski knjižničarski dan knjižničarje iz Prekmurja v Monošter na Madžarskem. Leto pred tem so se knjižničarji obmejnega območja srečali v Murski Soboti, kjer so

knjižničarji Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota pripravili podobno strokovno srečanje. Letos so obeležili že tridesetletnico družnja knjižničarjev z obeh strani državne meje. Ob tej priložnosti so madžarski kolegi Nikici Brumen, nekdanji ravnateljici Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota, izročili priznanje za njeno prizadevno delo pri vzpostavljanju in negovanju obmejnega kulturnega sodelovanja.

Srečanje madžarskih in slovenskih knjižničarjev se razlikuje od srečanj knjižničarjev na drugih obmejnih območjih, kjer žive Slovenci izven meja matične domovine, prav s kulturno širino. To niso le strokovna knjižničarska posvetovanja, kakršna so v navadi drugje, ampak so na posvete k obravnavi aktualne teme povabljeni strokovnjaki različnih področij z obeh strani meja, zato da bi prispevali k ohranjanju in razvijanju posebnosti narodnih manjšin, slovenske na Madžarskem in madžarske na Slovenskem, in k njunemu kvalitetnejšemu sožitju.

Na letošnjem srečanju so predstavili prisotnost madžarske glasbe na mednarodnem festivalu sodobne glasbe v Radencih (Ladislav Vörös), skupne poteze slovenske in madžarske ljudske kulture na obmejnem področju, ki jih je, potem ko je naštela kar nekaj skupnih elementov, etnologinja Marija Kozar-Mukič povezala z zaključkom, da ti elementi potrjujejo med drugim tudi to, da sta manjšini v skupnem evropskem kulturnem prostoru.

Posvetovanje je bilo namenjeno položaju obeh manjšin, na ogroženost katerega pa sta opozorila predvsem dva referata. Če je Slovence in ohranjanje njihovega jezika v Porabju v prejšnjem času

ogrožal totalitarni režim z različnimi ukrepi, s prepovedjo bogoslužja v domačem jeziku, s slabo izobraženim učiteljskim kadrom, ki je poučeval v slovenskem jeziku in slovenski jezik, z ohranjanjem nerazvitosti okolja, ki je prebivalstvo sililo v mesta, kjer se je slovenski živelj izgubil v večini, obstajajo ti elementi ogrožanja tudi še danes. Raziskava dr. Albine Lük-Nečak iz Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani opozarja, da slovenščina izgublja svojo veljavo, da starši s svojimi otroki velikokrat ne govorijo slovensko, ampak raje madžarsko. Znanje slovenskega jezika, pridobljeno v šoli, se ne utrjuje v družini, ki pogosto slabo obvlada že samo narečje, prav tako pa okolje ne spodbuja dvojezičnosti. Zaskrbljenost za madžarsko manjšino na Slovenskem pa je bilo moč razbrati iz referata Andrása Bertalana Székelyja iz Urada za zamejske Madžare. Menil je, da madžarsko manjšino na Slovenskem razdvaja nova upravna ureditev.

Knjižničarji so prepričani, da je eden od uspešnih elementov premagovanje težav, ki tare manjšine, knjiga. Njena prisotnost je dokaz prisotnosti manjšine, njena uporaba dokaz vitalizma manjšine. László Sóron, glavni vodja oddelka Državne knjižnice za tuje jezike je opozoril, da se večina splošnoizobraževalnih in šolskih knjižnic, ki imajo med svojim knjižničnim gradivom tudi knjižnično gradivo za manjšine, nahaja v naseljih, ki imajo finančne težave. Dvojno financiranje knjižnic, državno in lokalno, pomeni za knjižnice določeno zaščito, vendar le v primeru, da oba financerja izpolnjujeta svoje obveznosti. V tem času so zaradi težav državnega proračuna knjižnice prepuščene lokalni samoupravi.

Tudi ta financira knjižnice v skladu s svojimi finančnimi možnostmi in razumevanjem knjižničarstva, ne pa z obvezo, ki jo ji nalaga zakon. Delno za financiranje poskrbi manjšinska samouprava.

Ogled mestne knjižnice v Monoštru, ki jo je predstavil ravnatelj Boldizsár Gáspár, nas je prepričal o težavah, ki jih ima knjižničarstvo na Madžarskem. Ravnatelj z razvojem svoje knjižnice ni zadovoljen, prav tako ne z njenimi osemnajstimi podružnicami. Na policah je bilo malo knjižničnega gradiva v slovenskem jeziku in manj, kot bi bilo potrebno, ga je tudi v okoljih, kjer še živijo Slovenci. Pri preskrbi manjšinskega prebivalstva (Slovencev in Nemcev) v desetih naseljih, si pomagajo s knjižno zamenjavo, pri čemer za Slovence to nalogo opravlja Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota. Ravnatelj te knjižnice, Jože Vugrinec poroča, da se slovenska knjiga nahaja v naslednjih krajih:

KNJIŽNICE V PORABJU

Kraj	Število knjig	Od tega v sloven. jeziku
Szentgotthar Monošter	48873	1107
Rabototfalu Slovenska ves	3131	870
Alsoszolnok Dolnji Senik	3878	931
Apatistvanfalva Števanovci	3652	1038
Felsoszolnok Gornji Senik	2299	1298
Szakonyfalu Sakalovci	2687	882

Med temi knjižnicami ima največ gradiva in primerno urejenega knjižnica v Gornjem Seniku, kjer je splošnoizobraževalna knjižnica

združena s šolsko, a tudi tu knjižničarji tožijo zaradi premajhnega prirasta. Težave pri preskrbi z novostmi so povezane predvsem s slabim finančnim položajem knjižnic. Nakup knjig oz. financiranje temelji na recipročnosti, pri čemer pa je količina knjig, ki jih nabavijo za Slovence veliko manjša od količine knjig, nabavljenih za isto vrednost za madžarsko manjšino. Na recipročnost kot kriterij financiranja je opozoril tudi Anton Vratuša (prebrani referat), ki ne more zmeraj ustrezno reševati težav manjšin.

Problem dostopnosti slovenske knjige ni povezan le s financiranjem, temveč tudi z njenim predstavljanjem, posredovanjem, z njenim uveljavljanjem v prostoru, med uporabniki. Večje možnosti ima, če je predstavljena, posredovana v slovenskem jeziku, če kdaj pa kdaj opozarja nase na različne načine, npr. v obliki razstave. Ta priložnost je bila slovenski knjigi dana na tem posvetovanju, ko je direktor Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota, Jože Vugrinec odprl razstavo sodobne založniške dejavnosti v Prekmurju. Za širjenje slovenske knjige med porabskimi Slovenci pa lahko najustreznejše poskrbijo šole in knjižnice.

Leta 1990 je bilo v Lipovljanih v okviru delovne skupine Alpe-Jadran posvetovanje z naslovom "Knjižnice brez meja: narodnosti in splošnoizobraževalne knjižnice", kjer v referatu "Knjiga za pripadnike narodnostnih manjšin v slovenskih splošnoizobraževalnih knjižnicah" Miše Sepe ugotavlja: "Najmanj pomoči dobivajo slovenske knjižnice na Madžarskem". (Knjižnica 34/1990, št. 4, str. 77). Tudi danes, čeprav se po letu 1971 zamenjava knjig za manjšini med

knjižnico v Murski Soboti in Szomabathelyju ni prekinila, slovenske knjižnice na Madžarskem, natančneje povedano, knjižnice, ki imajo tudi gradivo v slovenskem jeziku, niso deležne zadostne strokovne pomoči iz Slovenije. Strokovno sodelovanje med knjižnicami bi se moralo okrepiti in to so poudarili knjižničarji tudi na letošnjem srečanju. Veljalo bi razmišljati tudi o možnosti, da bi bibliobus Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota obiskoval porabske Slovence in jim tako tekoče posredoval novosti.

Miša Sepe (Ibidem, str. 78) ugotavlja tudi, "da je praksa pokazala, da lahko za pripadnike nacionalnih manjšin najboljše poskrbijo dobro razvite splošnoizobraževalne knjižnice, ki imajo primerno mrežo izposojevališč, dovolj knjižničnega gradiva in strokovno usposobljen kader. Posebne amaterske knjižnice za manjšino so lahko le dopolnilo splošnoizobraževalne knjižnice, ne morejo pa je nadomestiti".

Čeprav imajo tudi knjižnice v Sloveniji težave s prirastom novih knjig za madžarsko manjšino (pomanjkanje sredstev, pomanjkanje knjigarn - če knjižničarji ne dobijo dovolj knjig z zamenjavo, se morajo po nakupih odpraviti v Budimpešto), je preskrba in dosegljivost knjig po podatkih, ki jih o delu knjižnic za manjšine zbira Republiška matična služba v Narodni in univerzitetni knjižnici, v mejah priporočil IFLE in slovenskih standardov za delo splošnoizobraževalnih knjižnic. Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota je v knjižničnem sistemu dolžna poskrbeti, da upravna ureditev ne omejuje dostopa knjižničnega gradiva madžarski manjšini. V skladu s standardi oz. s potrebami prebivalcev mora razvijati

knjižnično dejavnost v celotnem prostoru, kjer ta manjšina živi, pri čemer se za koordinacijo dela dogovarja s knjižnico v Lendavi, kjer živi največ Madžarov.

Po podatkih, ki jih o delu za manjšine v Sloveniji navajajo knjižnice za leto 1994, je bilo v knjižnici v Murski Soboti 25.950 knjig (15% celotne knjižne zaloge te knjižnice) in 185 enot periodičnega tiska v jeziku manjšine. Standard 3 knjige na prebivalca in IFLA priporočilo, 1 izv. knjige na 5 pripadnikov manjšine, v krajih, kjer je skupina s 500-2000 pripadniki, je za območje Murske Sobotne, kjer živi 1518 Madžarov (2,4% populacije) krepko presežen; med drugim tudi zato, ker mora ta knjižnica posredovati zahtevnejše informacije, razvijati knjižnično dejavnost, zbirati domoznansko gradivo. V Lendavi, kjer živi 6.315 Madžarov (24% populacije), ima splošnoizobraževalna knjižnica 26.166 izvodov knjig (33% celotne zaloge te knjižnice), prav tako presegajo standard (na enega pripadnika manjšine je 4,14 knjige). Preseganje gre tudi na rovaš večjega števila izvodov istega naslova pri knjigah, ki jih učenci potrebujejo v šoli in jim knjižnica priskoči na pomoč.

Tudi prirast v letu 1994 je bil zadovoljiv, čeprav knjižnice ocenjujejo, da imajo uporabniki več potreb po novostih, kot jih zmorejo zadovoljiti. Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota je pridobila 1.015 knjig (tudi 52 videokaset, 14 naslovov periodike v 72 izvodih) in dosegla standardno priporočilo, 200 knjig na 1.000 prebivalcev, 154%. Presegla pa je tudi priporočilo IFLE, 1 knjiga za 25 prebivalcev za skupino do 2.000 pripadnikov manjšine. Standard, eno knjigo za 50 prebivalcev

za skupino nad 2.000 tisoč pripadnikov manjšine, so presegli s prirastom tudi v lendavski knjižnici, ko so pridobili 1.648 knjig (72 videokaset, 60 naslovov periodike v 158 izvodih).

V obeh knjižnicah imajo knjižnično gradivo strokovno obdelano in urejeno, pri čemer je v Murski Soboti ločeno postavljeno, v Lendavi pa je gradivo v madžarskem jeziku združeno s knjižničnim gradivom v slovenskem jeziku. Uporabnikom je predstavljeno na različnih prireditvah in posredovano v jeziku manjšine.

Če primerjamo delo knjižnic za madžarsko manjšino z delom knjižnic za italijansko manjšino znotraj naše države, ne opazimo večjih razlik. Za obe manjšini poskrbijo knjižnice v skladu s standardnimi priporočili, pri čemer manjšini delita usodo splošnoizobraževalne knjižnice, njene uspehe in razvojne težave. Od tu in od potreb okolja izvirajo posebnosti pri delu z manjšinami. Na koncu lahko zapišemo, da bi morale knjižnice, ki skrbijo za manjšine, znotraj in zunaj naših meja, tešnje strokovno sodelovati med seboj in si izmenjavati poleg gradiva tudi izkušnje pri delu in to prav zaradi kvalitetnejšega sožitja pripadnikov manjšin.

Silva Novljan

KNJIŽNA VZGOJA OTROK "P" STAROSTNE STOPNJE V SPLOŠNO- IZOBRAŽEVALNIH KNJIŽNICAH

10. maja je bilo v Pionirski knjižnici, enoti Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani, zadnje strokovno srečanje mladinskih knjižničarjev v letošnjem šolskem letu. Namenjeno je bilo bibliopedagoškemu delu z otroki "P" starostne stopnje (starimi 10 let in več) v splošnoizobraževalnih knjižnicah. Ugotavljamo namreč, da ima zelo malo SIK redne prireditve za svoje obiskovalce te starosti; iz več različnih vzrokov jih je težje pridobiti, z njimi je zahtevnejše delati, itd. Nekatere knjižnice pa vendarle imajo občasno zelo odmevne in učinkovite prireditve zanje, najpogosteje v sodelovanju s šolami in šolskimi knjižnicami, občasno pa tudi z drugimi dejavniki v svojem okolju, povezujejo se z lokalnimi mediji, pridobivajo različne sponzorje, itd. Obenem ugotavljamo, da pa so vse knjižnice z vsakoletnim mednarodnim knjižnim kvizom dosegle tudi otroke prav te starosti.

Pri vsebinskih in organizacijskih pripravah srečanja je sodelovala Ksenija Medved, višja bibliotekarka iz SIK Grosuplje. Pripravila je navodila, po katerih naj bi knjižnice zbrale:

- I. podatke in gradivo za predstavitev svoje oblike dela: naslov prireditve, ciljna skupina, izvajalci/gostje, smotri, viri in sredstva, oblike in metode dela, potek dela
- II. podatke o svoji knjižnici kot dejavni ustanovi v lokalni skup-

nosti, ki upošteva moderne marketinške teorije o "izmenjavi uslug" (sponzorstvo, ipd.).

Ta navodila smo skupaj z vabilom poslali vsem 60 osrednjim SIK-om v Sloveniji. Odzvalo se je 9 knjižnic.

Prva je bila na vrsti *SIK Grosuplje*: skupina mladih bralcev je v obliki "TV oddaje" predstavila zgodovino in pomen knjige in knjižnice od prvih začerkov do danes, prav do trenutka, ko so se "neposredno vključili v prenos" našega strokovnega srečanja mladinskih knjižničarjev. Ksenija Medved je pred štirimi leti prav s to skupino (katere člani so še vedno navdušeni bralci in obiskovalci knjižnice) ob kvizu "Kolumb in doba odkritij" začela vrsto dejavnosti med počitnicami. Knjižnica si je prizadevala pritegniti otroke v njihovem prostem času in po njihovih interesih (ura pravljič, pogovor o knjigi, skupinsko reševanje kviza, igre s taborniki, ipd.).

Vesna Racman Radovanovič iz *SIK Murska Sobota* nam je poročala o tem, kako je lani na lokalni TV predstavila uro pravljič v knjižnici in mednarodni knjižni kviz "Branje v družinskem krogu". Z dobro vnaprejšnjo pripravo je z oddajo na lokalnem mediju dosegla vse družinske člane - potencialne obiskovalce knjižnice. Tudi sicer redno s prispevki o (novih) knjigah sodeluje na lokalnem radiu.

Po njeni predstavitvi se je začel pogovor o vrednotenju bibliopedagoškega dela in o statusu mladinskih knjižničarjev v SIK. Najbrž je prav vsakoletno bibliotekarsko posvetovanje pravo mesto, kjer bi v sekciji ali na okrogli mizi obravnavali pomen in vlogo knjižne in knjižnične vzgoje v splošnoizobraževalnih knjižnicah in to ne le v njenih mladinskih oddelkih!

Agica Kovše iz *SIK Maribor* je pred leti uvedla v knjižnico socialne igre, s katerimi otroke najprej sprosti, potem pa pridobi za branje in delo s pomočjo knjižničnega gradiva. S projektom "V kraljestvu zlatoroga" je predstavila, kako ob literarni predlogi otrokom spodbujamo in razvijamo bralni interes, obenem pa jih spodbujamo k različnim oblikam kreativnosti (npr. risanje, kiparjenje, izdelovanje lutk, priprava lutkovne predstave). Projekt so zaključili z izletom v Trento.

Liljana Klemenčič iz *SIK Ptuj* je poročala o medobčinskem knjižnem kvizu v počastitev 40-letnice knjižnice na Ptuj, katerega namen je predstaviti pomen knjižnice in knjižničarstva na Ptuj, prepozna literarnih del in zgodba o knjigi. Finale kviza je bilo na Radiu Ptuj.

Slavka Kristan iz *SIK Novo mesto* je poročala o likovnih delavnicah, ki jih pred prazniki (npr. pred novim letom) pripravljajo v knjižnici za otroke in odrasle. Pod strokovnim vodstvom in s pomočjo ustreznih priročnikov izdelujejo npr. novoletne okraske in čestitke; le-te najprej za nekaj časa razstavijo v knjižnici, potem pa jih odnesejo domov. Pred likovno delavnico vedno pripravi razstavo knjig in drugega knjižničnega gradiva, ki je tematsko vezano na prihajajoči praznik. Slavka Kristan je duhovito povedala, da likovna delavnica marsikoga (ne le bralce!) pritegne v knjižnico, no, in potem je "v pasti".

Anita Leskovec iz *SIK Cerknica* je predstavila razstavo likovnih del akademskega slikarja, rojaka, Marjana Mančka in spremljevalne prireditve, ki so se dogajale v knjižnici (srečanje z umetnikom, predvajanje risank "Hribci" itd.). Opozorila je, kako je mogoče tudi

v majhni knjižnici pripraviti živahno in odmevno prireditve.

SIK Sežana vsako leto pripravi razstavo enega slikarja - ilustratorja otroških knjig in potem s predstavitvami razstave in z ustreznimi spremnimi prireditvami doseže pravzaprav vse otroke. Tako otroke vzgajajo v kritične poznavalce ilustracij in likovne umetnosti sploh. Marija Godnič je poročala predvsem o letošnji razstavi ilustracij Mojce Cerjakove in srečanju s pisateljico Bino Štampe Žmavc.

Alenka Furlan iz *SIK Logatec* je na kratko predstavila odmevno razstavo "50 najlepših tujih slikanic" Založbe Epta, ki jih je knjižnica s pomočjo sponzorjev odkupila in s tem pridobila bogat fond pravljič za svoje prireditve.

Neda Isaković iz *SIK Ljubljana-Bežigrad* nam je posredovala vrsto zanimivih izkušenj iz svojega dela z mladimi obiskovalci. Posebno pozorni pa smo bili do posebnih map na izposoji, v katerih na kratko in mladim obiskovalcem primerno predstavlja in priporoča v branje knjige s priporočilnega seznama.

Darja Lavrenčič v naši *Pionirski knjižnici* pripravlja in vodi "Pogovore o knjigi", vendar tokrat ni predstavila te svoje redne prireditve za otroke "P" starostne stopnje. O njej je že govorila ob drugih priložnostih in tudi na naših strokovnih srečanjih; tokrat smo bili zares zadovoljni, da so se predstavile druge knjižnice in knjižničarke s svojim tovrstnim delom. Je pa srečanje zaključila s citatom iz "Neskončne zgodbe" Michaela Endeja: "Obilo je vrat v Fantazijo, fant moj. Takih čarovnih knjig je še več. Mnogi ljudje tega sploh ne opazijo. Vse je odvisno od tega, kdo dobi takšno knjigo v roke".

Srečanje je bilo razgibano: vsaka knjižničarka je s svojim osebnim temperamentom in značilnostmi svojega konca Slovenije (ravno prav narečno obarvano) predstavila del dejavnosti svoje knjižnice. S seboj so prinesle "dokazno" gradivo: knjige, plakate, fotografije, članke, likovne izdelke, lutke... in pisna poročila, ki bodo osnova za pripravo publikacije o oblikah bibliopedagoškega dela z otroki "P" starostne skupine. Zato SIK-e še naprej vabimo, da nam pošljejo pisna poročila o knjižni in knjižnični vzgoji svojih mladih obiskovalcev in to v času, ko so knjižnice opremljene z računalniki.

Tilka Jamnik

50 LET ZALOŽBE MLADINSKA KNJIGA, IZBOR NAJLJUBŠIH KNJIG

Razstava v Pionirski
knjižnici v Ljubljani

Pionirska knjižnica, enota Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani, že od leta 1967 proslavlja 2. april, ki ga je IBBY (Mednarodna zveza za mladinsko književnost) proglasil za Mednarodni dan knjig za otroke. Osrednja prireditve je knjižna razstava, ki jo spremlja vrsta prireditvev za otroke, in strokovno srečanje slovenskih mladinskih knjižničarjev.

V letošnjem letu smo se v Pionirski knjižnici odločili, da bomo ob Mednarodnem dnevu knjig za otroke z razstavo počastili 50. obletnico naše najpomembnejše založbe za mladinsko literaturo, založbe Mladinska knjiga.

V 50-ih letih so uredniki založbe, sicer tudi najvidnejši slovenski ustvarjalci in najvidnejši literarni oziroma likovni strokovnjaki kot dr. Kristina Brenkova, Ivan Minatti, Niko Grafenauer, Aco Mevec in drugi, ustvarili obsežen in izredno kvaliteten knjižni program za otroke in mladino. Slovenske ustvarjalce so pri založbi Mladinska knjiga spodbujali k ustvarjanju originalnih del za mlade. Še prav posebno z Levstikovo nagrado, ki jo založba podeljuje ustvarjalcem leposlovne in stvarne literature za mlade in ilustratorjem, že od leta 1949.

Z velikim posluhom so odgovorni pri založbi posredovali najpomembnejše tekste iz preteklosti današnjim mladim generacijam. Poznavanje tuje mladinske književnosti in sodelovanje odličnih prevajalcev, kot Janeza Gradišnika, Zdenke Škerlj-Jermanove, Dušana Ogrizka in drugih, sta omogočila, da imamo v slovenskih prevodnih izdajah kar precej najboljših del za otroke in mladino iz svetovne mladinske literature. Uspešno so uveljavljali tudi slovenska mladinska dela v tujini. Izreden uspeh na tem področju je doživela slovenska slikanica in "ljubljska ilustratorska šola".

Pri založbi so se že od vsega začetka zavedali tudi velikega pomena mladinske periodike. Rezultati pravilnega uredniškega koncepta, ki se prilagaja sodobnim potrebam mladih, so tudi revije Ciciban, PIL in Gea, ki od zgodnjih začetkov založbe izhajajo še danes (Ciciban od leta 1945, PIL od leta 1948 kot Pionirski list, od leta 1990 kot PIL-Pisani list, Gea od leta 1943 kot Slovenski pionir, od leta 1945 kot Pionir in od leta 1990 kot Gea).

Pri izboru knjig za razstavo smo se odločili, da bomo predstavili tista dela založbe Mladinska knjiga, ki so jih otroci v Pionirski knjižnici izbrali za svoje razstave "Moje najljubše knjige". Te razstave so zelo priljubljene in potekajo že od leta 1972. Postavljajo jih največ otroci med 9. in 13. letom, zato so v njihovih izborih največ tiste knjige, ki ustrezajo njihovi starosti, manj pa knjige za mlajše oziroma starejše. Prav na te knjige in pa tudi na knjige, ki so izšle do leta 1972 in so bile veliko brane, kot pravimo knjižničarji "vedno izposojene", opozarjamo na razstavi mi, knjižničarji. Predvsem so to knjige, ki izhajajo v knjižnih zbirkah kot so: Čebelica, Deteljica, Velike slikanice, Zlata ptica, Odisej in Sledi. Vsak od nas knjižničarjev iz Pionirske knjižnice pa razstavlja tudi svojo najljubšo mladinsko knjigo. Med petimi največkrat izbranimi knjigami za "najljubše knjige" otrok so:

1. Erich Kästner: Dvojčici
2. Adam Bahdaj: Pozor! Črna marela!
3. Erich Kästner: Emil in detektivi
4. Erich Knight: Lassie se vrača
5. Brane Dolinar: Dvojne počitnice

Ob 50. rojstnem dnevu želimo založbi Mladinska knjiga še mnogo ustvarjalnih let,

mladi bralci in knjižničarji iz Pionirske knjižnice

Tanja Pogačar

VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE

SEJA KOMISIJE ZA VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE

Dne 12.5.1995 je bila seja komisije za visokošolske knjižnice, ki deluje pri Narodni in univerzitetni knjižnici.

Na dnevnem redu seje je bila razprava o problematiki oblikovanja bibliografije visokošolskih učiteljev in raziskovalcev Univerze v Ljubljani ter informacija o seji komisije za informatiko, dokumentacijo in knjižničarstvo pri Univerzi v Ljubljani.

Člani komisije za visokošolske knjižnice pri NUK so v razpravi podali naslednje predloge:

pristojne komisije in rektorja Univerze v Ljubljani je potrebno opozoriti na nerešen problem oblikovanja zbirke bibliografskih in drugih podatkov o strokovni dejavnosti pedagoških delavcev. V dopisu, ki ga je v marcu tega leta rektor poslal knjižnicam, je napovedal določene spremembe, vendar do danes knjižnice še niso prejele natančnejših navodil;

1. pristojni komisiji na Univerzi je potrebno poslati pripombe na Pravilnik o napredovanju na delovnem mestu in sicer tako glede nazivov knjižničnih delavcev kot tudi ustreznih količnikov (pripombe na pravilnik so Univerzi poslala tudi vodstva posameznih fakultet);
2. izdajatelja publikacije "Seznam predavanj Univerze v Ljubljani"

je potrebno opozoriti na nedoslednosti pri navajanju dejavnosti posameznih fakultet, ker so visokošolske knjižnice navedene le pri nekaterih fakultetah.

Ana Martelanc

SPECIALNE KNJIŽNICE

VPRAŠALNIK

TFPL (raziskovalna, svetovalna, izobraževalna in založniška hiša iz Velike Britanije) nas je naprosila, da posredujemo njihov vprašalnik o organizacijah, ki nudijo informacijske storitve za poslovno-industrijsko okolje. (Originalni dopis in vprašalnik objavljamo.)

TFPL vodi v sodelovanju z Raziskovalno-razvojnimi oddelki Britanske knjižnice projekt **Informacijske službe za business in industrijo**: pregled s celega sveta. Cilj projekta je identifikacija različnih modelov, podpornih organizacij in operativnih procedur, oz. izdelava kataloga storitev, agencij in pristopov nudenja informacij poslovno-industrijskemu okolju. S tem projektom TFPL želi kontaktirati posameznike, ki so aktivni na tem področju, spoznati njihove poglede na ponudbo takšnih informacijskih storitev.

Poleg pregleda razvoja informacijskih storitev za industrijo, ki ga bodo naredili za British Library, bodo z zbranimi informacijami pomagali pri pripravljanju programa za konferenco, ki jo načrtujejo za december 1995. Cilj konference bo predstavitev modelov z različnih

koncev sveta in ustvarjanje foruma za diskusijo o osnovnih vprašanjih s področja nudenja informacijskih storitev poslovno-industrijskemu okolju. Potencialni udeleženci te konference bodo informacijski strokovnjaki, odgovorni vladni uslužbenci in strokovne organizacije, ki se ukvarjajo s ponudbo informacijskih storitev.

Če menite, da ste takšna knjižnica ali informacijska služba, ki nudi informacijske storitve poslovno-industrijskemu okolju, vas lepo prosimo, da izpolnite vprašalnik in ga pošljete na naslov: Zdravka Pejova, Informacijsko-knjižnična služba, Mednarodni center, Dunajska 104, 61109 Ljubljana, tel.: 061/168-23-31, fax: 061/346-389, E-mail: ICPELIB@uni-lj.si ali direktno na naslov TFPL. (v tem primeru vas prosimo, da pošljete kopijo tudi Informacijsko-knjižnični službi Mednarodnega centra).

Zdravka Pejova

INFORMATION SERVICES FOR BUSINESS AND INDUSTRY:

a world-wide review funded by
British Library Research and Development Department

The objective of this review is to identify

- the existing and emerging services which provide information to the business and industrial sectors;
- the various models and approaches which are emerging world-wide and their effectiveness;

- the various organisations which initiate, fund and implement such services;
- the key issues arising from the provision of such services.

Please note that the definition of information service for this review is that of the intermediary in information-supply, not the services provided by the information supplier or publisher.

The attached brief questionnaire indicates the basic information we wish to record about each service but we would be very grateful for any fuller descriptions you can provide about the approach, implementation and operation of the service, and for any comments you have about the issues and/or problem areas which arise.

In addition to preparing a report for British Library summarising current activities we are also developing a programme for an international conference designed to explore the issues surrounding the provision of such services. The programme will include presentations of some service models and discussion of issues identified. Your input at this stage will, therefore, be very valuable in helping formulate the programme.

If you have any queries about this project please contact Lucy Fincham or myself on the following telephone, fax or email numbers. Many thanks for your co-operation.
Angela Abell, Director, Information Management Consultancy
TFPL Ltd.,
17-18 Britton Street,
London EC1M 5NQ
England
Tel.: +44 171 251 5522
Fax: +44 171 251 8318
e-mail:
100067.1560@compuserve.com
central@tfpl.demon.co.uk

INFORMATION FOR INDUSTRY QUESTIONNAIRE

Please fill in and return the questionnaire to Lucy Fincham, Project Manager, TFPL Ltd., 17-18 Britton Street, London EC1M 5NQ, England, Fax: +44 171 251 8318

Basic details

Service Name		Acronym
Address		
Tel.:		Fax:
Contact Name		
Position		
Organisation providing the service		
Any partner organisations		
Funded by		
Date set up		
Objectives		
Services provided		
Pricing Policy (eg free to user/charged at cost/charged for profit)		

Clients

Geographic Area covered (eg national/local etc.)	
Type of client (eg Small and Medium Sized Enterprises (SMEs)/specific industry sectors/large firms, etc.)	
Number of potential clients	Number of actual clients

Resources

Number of staff: Information professionals Other professional staff (please specify) Clerical support
Other resources used (eg printed materials/electronic materials/libraries/other organisations, etc.)

Please add any comments you have about problem areas or issues which you feel would benefit from discussion or exchange of views

PREDSTAVLJAMO VAM

SEMINAR IRA V MALAGI

Srečanje Mednarodnega združenja za branje - IRA je potekalo v Malagi, Španija in sicer od 30. januarja do 3. februarja 1995. Prva dva dneva smo imeli delavnico za vodenje nacionalnih društev (leadership workshop), sledil mu je seminar, zadnji dan pa sestanek evropskega komiteja za branje.

Delavnico so vodili R. Vacca, B. Townsend, P.O. Ronnholm in U.B. Persson ob aktivni udeležbi predstavnikov iz večine evropskih držav. Razdeljeni smo bili v skupine in sicer glede na tradicijo delovanja nacionalnih bralnih društev ter njihovo razvitost; kot predstavnik slovenskega bralnega "kluba" sem sodeloval s finskimi kolegi, ki imajo na tem področju že bogate izkušnje in močno razvijano delovanje po celi državi. V okviru skupinskega dela z naslovom "Kako pričeti z delom nacionalnih organizacij" smo obdelali sledeče teme:

- ustanovitev nacionalnih združenj in njihovih organov
- pridobivanje članstva
- problemi, s katerimi se srečujejo organizacije na začetku svojega delovanja
- naloge sveta
- članarina

Kot sem že omenil so Finci predstavili svojo organizacijo in delovanje skozi desetletne izkušnje, minilo je natanko 27 let od ustanovitve FINRA. Danes tesno sodelujejo z mnogimi izobraževalnimi or-

ganizacijami, knjižnicami in lokalnimi institucijami oblasti po vsej Finski, kakor tudi z ministrstvom za kulturo in izobraževanje. Povezovanje z organizacijami je odvisno od vsakokratne akcije, ki jo FINRA izvaja.

Sredstva pridobivajo iz članarin; naj omenim, da ima finsko nacionalno združenje nekaj tisoč članov, letna članarina za posameznika znaša 250 fin. mark, medtem ko je povprečna plača 7000 fin. mark. FINRA tesno sodeluje z založbami; tudi sami izdajajo publikacije na temo branja, bralnih spretnosti itd., tako knjige kot zbornike s posvetovanj, ki jih sami prireajo. Nekaj sredstev pridobijo tudi s sponzorstvom (finska letalska družba...).

Na delavnici smo prišli do zaključka, da ni obče veljavnega obrazca oz. koncepta za delo nacionalnega bralnega društva. Programi in cilji so odvisni od bralne kulture nekega naroda, njegove stopnje razvitosti, potreb, možnosti, politike in izkušenj.

Posamezne nacionalne organizacije se lahko povezujejo med seboj glede na sorodne izkušnje, kot smo videli na primeru Finske in Estonije, ki večkrat prirejata skupne akcije.

Največ možnosti za bilaterarno povezovanje našega bodočega društva sem videl v sodelovanju s hrvaškimi kolegi zaradi sorodnega kulturnega in zgodovinskega prostora ter morda z Avstrijskim društvom - podobni cilji kakor tudi geografska bližina... V svoje vrste moramo pritegniti tudi novinarje - skandinavske pozitivne izkušnje o načrtni marketinški podobi v medijih in kontinuirano informiranje javnosti o vseh aktivnostih društva. Predpogoj učinkovitega in ciljno usmerjenega de-

lovanja društva je dobra formalna organiziranost nacionalnih asociacij - svet z vodstvom in s porazdelitvijo dolžnosti, pravna sankcioniranost - registracija z veljavnim statutom (le ta mora biti usklajen z mednarodnim statutom).

V okviru naše delavnice smo razpravljali o vlogi in odgovornosti vodje bralnega društva ter odnosu vodja - članstvo. Izkušnje nacionalnih organizacij nam govorijo, da je ta vloga v tesni korelaciji z velikostjo organizacije ter aktivnostjo oz. neaktivnostjo njenih članov. Vsekakor pa je njegova osnovna naloga v povezovanju članstva, razširjanju mreže in dejavnosti navzven in predstavljanju organizacije.

Gospa Brenda Townsend nam je podala izčrpne informacije o IRA - kako ustanoviti nacionalno združenje, katere formalnosti so potrebne ter kako postati član IRA. Ko nacionalno združenje sprejme statut (preveden v angleški jezik) moramo zbrati še 10 članov IRA. Sledi postopek registracije pri mednarodnem združenju IRA v ZDA. Delovati moramo na celotnem prostoru države (ne samo v prestolnici), v statutu pa moramo posebej poudariti, da bo naše združenje delovalo v korist vseh manjšin v državi (brez diskriminacije) in bo vključevalo v svojih vrstah tako študente, učitelje, pisatelje, knjižničarje...

Evropsko sodelovanje znotraj IRA poteka v okviru komiteja, ki je bil ustanovljen 1970. leta in ga sestavlja 25 članov iz vse Evrope. Njegov osnovni cilj je združiti Evropo, uradni jezik je angleški. Poleg predsednika ima komite še upravni odbor in izdaja 2 krat letno "Europena Bulletin", ki ga prejme vsak član. Komite zaseda vsaki dve leti na evropski konfer-

enci, letos bo potekala v Budimpešti, čez dve leti, 1997 pa v Bruxellesu. Naj omenim, da je evropsko združenje pridruženo IRA ZDA.

Poleg mednarodnega in evropskega povezovanja pa je možno še regionalno povezovanje; skandinavske države, ki tesno sodelujejo, imajo konferenco vsako leto, kjer načrtujejo skupne akcije. Podobne asociacije imajo tudi Nemčija, Švica in Avstrija. Predvsem moramo najti svoje lastne povezovalne interese kajti Evropa je prevelika, da bi lahko imele vse države identične interese.

Nasledni dan sem se udeležil seminarja in okrogle mize na temo "Branje kot družbena vrednota". Na osnovi predstavljenih referatov smo diskutirali (glede na nacionalne izkušnje) kako brati kritično in kako oblikovati odnos do branja in boljšega razumevanja tiskane besede.

Zadnji dan smo imeli sestanek Evropskega komiteja, kjer je bila Slovenija skupaj z Grčijo in Portugalsko sprejeta kot pridružena članica komiteja. Če nam bo uspelo ustanoviti društvo do oktobra, bomo povabili na ustanovni sestanek SLORA predavnika komiteja g. Grega Brooksa, ki bo istočasno prišel še na Hrvaško. Omenil sem, da bomo v naslednjih mesecih delovali predvsem na formiranju nacionalnega združenja (statutu, članstvu, formalnih poteh...) o čemer bomo komite obvestili.

Silvo Videtič

KNJIŽNICE V RAZVOJU VISOKOŠOLSKEGA IZOBRAŽEVANJA

Britanski svet je med 22. in 30. marcem 1995 v britanskem univerzitetnem mestu Southampton organiziral seminar za bibliotekarje in ravnatelje univerzitetnih knjižnic, ki so se ga udeležili predstavniki štirinajstih držav: Bolgarije, Nemčije, Grčije, Indonezije, Japonske, Malezije, Nove Zelandije, Nigerije, Pakistana, Poljske, Sierra Leone, Slovenije, Španije in Venezuele. Seminar je povezoval ravnatelj Univerzitetne knjižnice v Southamptonu Bernard Naylor. Predavanja so bila porazdeljena v tri sklope.

Prvi sklop je bil namenjen prikazu trendov v visokošolskem izobraževanju na svetu in posebno v Veliki Britaniji, drugi sklop prikazuje vloge in organizacije univerzitetnih knjižnic v visokošolskem izobraževanju, tretji pa možnostim pridobivanja dodatnih sredstev za financiranje univerzitetnih knjižnic v obliki projektov in donacij.

V okviru prvega sklopa predavanj smo spoznali priznanega strokovnjaka za družbeno statistiko Iana Diamonda, ki nam je pojasnjeval vedno večji razkorak med naraščajočim številom študentov in vedno manjšimi sredstvi, ki so na svetu namenjena visokošolskemu izobraževanju. Ta trend je zaznati tudi v Veliki Britaniji, kjer je bilo leta 1920 20.000 študentov, leta 1939 50.000, leta 1963 120.000, leta 1985 300.000, leta 1990 600.000 in leta 1995 nad 1.000.000. Pred drugo svetovno vojno je bilo visokošolsko izobraževanje koncentrirano na treh mestih in sicer je bila četrtnina študentov v Oxfordu in Cambridgu, četrtnina v Londonu, četrtnina na

Škotskem in četrtnina v drugih mestih. V Veliki Britaniji je sedaj sto univerz, ki imajo status avtonomne ustanove, katerih enakopravne redne članice so fakultete in univerzitetne knjižnice. Zaradi povečanja števila študentov, se sredstva, ki jih država namenja za enega študenta, manjšajo. Britanske univerze financira država, le ena je zasebna. V državah v razvoju (Poljska, Bolgarija, Malezija, Indonezija in druge) pa je v zadnjih letih zaradi pomanjkanja državnih virov opaziti močan trend ustanavljanja zasebnih univerz, kjer študenti sami ali s pomočjo redkih štipendij za nadarjene plačujejo šolnino. Po mnenju britanskih profesorjev ta način izobraževanja ni spodbuden in marsikateremu nadarjenemu a revnemu študentu je izobraževanje onemogočeno.

V okviru drugega sklopa predavanj smo spoznali nekaj modelov organiziranja univerzitetnih knjižnic. Ravnatelj osrednje knjižnice Univerze v Birminghamu je razložil organizacijo knjižnice po modelu fondov (the holdings model), ki je uveljavljen v starejših tradicionalno organiziranih knjižnicah. Ravnateljica knjižnice in informacisjskih služb Univerze v Astonu, Sheila Coral, je razložila organizacijo sodobne knjižnice po modelu dostopnosti (the access model). Oba modela pomenita skrajnosti, vsaka britanska univerzitetna knjižnica ima nekaj značilnosti modela fondov in nekaj modela dostopnosti. Pri starejših knjižnicah prevladuje skrb za zbiranje fondov, ne glede na to ali imajo končnega uporabnika ali ne, pri sodobnih knjižnicah pa skrb za posredovanje informacij končnemu uporabniku iz katerekoli knjižnice ali informacijskega centra na svetu. Oba predavatelja sta menila, da je za

knjižnico pomembneje omogočiti uporabnikom dostop do informacij, kot ukvarjati se s hrambo le-teh in da bodo knjižnice preživele le, če bodo vzajemno z računalniškimi centri izkoristile svoje prednosti. Značilnosti modela fondov so: lastništvo gradiva, nosilec informacij - papir, načelo "just in case" (gradivo nabavijo za primer, če ga bo kdo slučajno potreboval), skladišča, standardi, centralizirani sistemi. Značilnosti modela dostopnosti pa so: gradivo na zahtevo, informacijska tehnologija, načelo "just in time" (informacije ob pravem času), strežniki (serverji), sistemi po meri in potrebi uporabnika, distribuirani sistemi. Sheila Coral je pojasnila razvojni načrt Osrednje knjižnice Univerze v Astonu in poudarila tele dejavnosti: razvoj služb za uporabnike, dostop do informacij iz delovnega mesta vsakega uporabnika v univerzitetnem kampusu, lokalna mreža CD-ROM, povezava z nacionalno mrežo, revije s popolnim besedilom v obliki CD-ROM, programska oprema za različne bibliografije in izpise po meri uporabnika, populariziranje informacijskih storitev, povečanje števila zaposlenih in sredstev za medknjižnično izposajo, redno tedensko enourno izobraževanje vseh zaposlenih v knjižnici, izobraževanje končnih uporabnikov (profesorjev, raziskovalcev, študentov). V Osrednji knjižnici Univerze v Astonu posvečajo posebno skrb zaposlenim, od katerih pričakujejo dobro poznavanje informacijskih virov, računalniške in programske opreme, svetovanje uporabnikom in izobraževanje ter prilagojenost delu v skupini.

Margaret Coutts iz Univerze v Kentu, ki je članica komisije za kadre pri Zvezi britanskih bibliotekarjev, nam je predavala o ka-

drovanju v univerzitetnih knjižnicah. Obrazložila je pet tipov kadrovskih struktur v knjižnicah: po funkcijah, po strokah, po skupinah uporabnikov, po krajih, kombinirano. Katero strukturo knjižnica izbere, je odvisno od njene velikosti, ciljev, načina upravljanja in krajeвне razporeditve. Predstavila nam je tudi tipe organizacijskih struktur: hierarhično, horizontalno in matrično. Prednosti hierarhične organizacije so jasna porazdelitev odgovornosti, jasne a dolge linije sporočanja, slabosti pa so nizka motivacija zaposlenih in slabo poznavanje predmetnih področij zaradi toge porazdelitve nalog na nabavo, katalogizacijo in službo za uporabnike. Prednosti horizontalne nehierarhične in v stroke usmerjene knjižnice, kjer so naloge porazdeljene med službo za obdelavo, informacijsko službo s strokovnimi referenti, upravno službo in računalniški center, so kratke linije sporočanja, večja odgovornost osebja do zaupanih nalog, visoka motivacija osebja, poznavanje strokovnih skupin, skupinsko delo. Najboljši primer, kako horizontalna nehierarhična organizacija deluje v praksi, je Osrednja knjižnica Univerze v Astonu. Primeri matrične organizacije so v praksi dokaj redki, sicer pa so njene prednosti oblikovanje projektnih skupin z osebjem iz različnih služb za uresničitev posameznih nalog, visoka stopnja avtomatizacije, kontrola kvalitete in zadovoljevanje potreb uporabnikov.

Geoffrey Ford iz Osrednje knjižnice Univerze v Bristolu nam je predaval o kazalcih uspešnosti poslovanja v knjižnicah. Podal je kratko definicijo pomena merjenja v knjižnici: "Merjenje v knjižnici pomeni ugotavljanje, ali je knjižnica uresničila to, kar je plani-

rala." Zanimiva je tudi ekonomska definicija knjižnice: "Knjižnica je organizacija, kjer morajo biti viri razporejeni tako, da maksimirajo njene koristi." Učinkovitost univerzitetne knjižnice merimo z naslednjimi kazalci: razmerje med izdatki univerzitetne knjižnice in izdatki univerze, razmerje med izdatki za knjige in celotnimi izdatki univerzitetne knjižnice, razmerje med izdatki univerzitetne knjižnice in številom študentov, razmerje med številom izposojenih knjig in številom uporabnikov, razmerje med številom izposojenih knjig in celotnim knjižničnim fondom, razmerje med številom knjižničnih delavcev in številom študentov. V univerzitetni knjižnici se je potrebno lotiti uresničevanja ciljev po naslednjem zaporedju: določitev strateških ciljev, določitev dejavnosti za uresničitev ciljev, razporeditev virov za posamezne dejavnosti, evalvacija dejavnosti s pomočjo kazalcev učinkovitosti, primerjava realizacije dejavnosti s cilji, pregled uresničitve ciljev.

V okviru tretjega sklopa predavanj smo se seznanili z možnostmi pridobivanja dodatnih sredstev za financiranje univerzitetnih knjižnic v obliki projektov in donacij. Zvedeli smo tudi, da v Veliki Britaniji nimajo enotnega zakona o knjižničarstvu, ki bi obsegal vse tipe knjižnic. Pravni predpisi urejajo posebej splošne knjižnice, posebej Britansko knjižnico, status univerzitetnih knjižnic pa urejajo predpisi, ki zagotavljajo avtonomnost britanskih univerz. Leta 1972 so z aktom o združitvi v Britansko knjižnico (British Library Act) uredili status Britanske knjižnice kot nacionalne knjižnice. Pravni akt z imenom Royal Chart pa zagotavlja avtonomijo britanskih univerz in znotraj univerz tudi

avtonomijo univerzitetnih knjižnic, ki so enako kot fakultete polnopravne članice univerz s svojim predstavnikom v senatu univerze. Univerzitetne knjižnice lahko poleg rednih sredstev iz proračuna in od univerz dobijo dodatna sredstva še s pomočjo multilateralnih in bilateralnih agencij ter zasebnih fondacij. Največje multilateralne agencije, ki financirajo visokošolsko izobraževanje in kot njegov del tudi univerzitetne knjižnice so: World Bank, ADB - Asian Development Bank, AfDB - African Development Bank, EBRD - European Bank for Reconstruction and Development, EC - European Commission DG-X for Culture and Education, EC - European Commission DG-XIII for telematic, UNESCO. Največje zasebne fondacije, ki dajejo finančno pomoč knjižnicam so: Soros, Mellon in Ford. Razliko med pomočjo, ki jo dajejo multilateralne agencije in zasebne fondacije je v tem, da je v prvem primeru knjižnica deležna pomoči le, če sodeluje v večjem projektu, za katerega imata interes vlada in univerza določene države, v drugem primeru pa lahko dobi knjižnica pomoč neposredno. Svetovna banka (World Bank) bo v prihodnjih letih financirala projekte na področju primarnega in visokošolskega izobraževanja, agronomije in družinskega načrtovanja. V vseh teh projektih lahko sodelujejo tudi knjižnice, če so enakopravne članice avtonomnih univerz in če so njihovi projekti vključeni v projekte univerz. Poleg tega pa morajo biti izpolnjeni še pogoji avtonomnosti univerze, zagotovila vračila stroškov, kvalitete, učinkovitosti, nepristranosti in osredotočenja na rezultate.

Poleg zanimivih predavanj smo si udeleženci seminarja ogledali

nekaj sodobno urejenih univerzitetnih knjižnic, med njimi Hartley Library, Institute of Higher Education Library in Interactive Learning Centre University of Southampton ter Centre for International Development v Oxfordu in British Library Research Department. Hartley Library je osrednja knjižnica Univerze v Southamptonu s fondom 2 milijona knjig in 100 zaposlenimi. Uporabniki so študenti (14.000) in profesorji Univerze v Southamptonu, za katere je izposoja brezplačna, drugi uporabniki pa plačajo letno članarino 20 GBP. Zanimivo je tudi to, da dolžina izposoje gradiva ni odvisna od skupine uporabnikov ampak od vrste gradiva, ki ga izposojajo za tri ure (short loan), za en teden in za dva meseca. Obiskali smo tudi Institute of Higher Education Library, ki so jo odprli oktobra 1994 in ima gradivo v prostem pristopu na 5000 kvadratnih metrih. Posebno zanimiva so območja za uporabnike s stotinami terminalov za OPAC in osebnih računalnikov za CD-ROM ter etaža z monitorji in slušalkami za uporabo video gradiva. V vsaki etaži je gradivo v prostem pristopu za določeno stroko, ki ga ureja knjižničar-informator. Posebno zanimiva je kletna etaža, ki je urejena kot študijski prostor, v katerem je sto delovnih mest za uporabnike brez polic z gradivom. V tem študijskem prostoru lahko uporabniki študirajo gradivo, ki ga prinesejo s seboj iz prostega pristopa, ali lastne zapiske, lahko se pogovarjajo med seboj in ne potrebujejo knjižničarja-informatorja. Tak prostorska ureditev je posledica vse večjega obiska študentov v britanskih knjižnicah. S podobnim pojavom se srečujemo tudi v slovenskih univerzitetnih knjižnicah in

veljalo bi razmisliti o podobnih rešitvah tudi pri nas.

Irena Sapač

PROMOCIJSKI DELAVNICI IZ PROJEKTA PRESTRUKTURIRANJE SPECIALNIH KNJIŽNIC

V okviru projekta o prestrukturiranju knjižnic v sodobne informacijske centre, katerega sponzor je Ministrstvo za znanost in tehnologijo, je Mednarodni center za podjetja v družbeni lasti (ICPE) organiziral dve promocijski raziskovalno-izobraževalni akcijsko naravnani delavnici s področja informacijskega managementa in elektronskega komuniciranja.

Prva delavnica je potekala 16. maja v prostorih Mednarodnega centra v Ljubljani in je bila posvečena informacijskemu managementu in strateškemu načrtovanju informacijskih dejavnosti. Za predavatelja smo povabili dr. Irene Farkas Conn, predsednico družbe Arthur L. Conn & Associates, ki se ukvarja z informacijskim managementom ter je izkušena predavateljica na Univerzi Illinois v Chicagu.

Delavnica je potekala v dveh delih. V prvem je dr. Irene Farkas Conn podala svoje uvodno predavanje, ki je zelo na splošno zajelo vse predvidene teme. Potem se je razvila diskusija z udeleženci. Teme obravnavane na delavnici bi lahko razvrstili v 3 področja, in sicer:

1. Management oz. vodenje in podjetje ali organizacija:

1.1. Pomen re-engineeringa: proces prestrukturiranja podjetij ter uspehi in neuspehi v tem oziru

1.2. Pomen vizije in vodenja: medsebojna povezava, koliko je pri tem pomembno razumevanje organ-

izacije, njene usmeritve, razumevanje ciljev, politike, organizacijske kulture, tradicije in partnerjev.

1.3. Kaj pomeni **strateško načrtovanje**, kako poteka; identifikacija vloge organizacije, ocenitev širšega okolja (priložnosti, nevarnosti) in ožjega okolja (moč in slabosti)

1.4. kako se organizacija prilagaja spremembam, strateško pozicioniranje knjižnično informacijske službe, delo v spremenjenih okoliščinah in odnosih v organizaciji; aktivnosti in procesi, ki so sestavni del procesa spreminjanja.

2. Informacijski centri

2.1. **Vloga** - povezava informacijske strategije s poslovno strategijo organizacije

- nova vloga informacijskih služb z vidika informacijskih strokovnjakov in strank; odnos informacijske službe do vodilnih in drugih kadrov v organizaciji; zunanja in notranja informacijska podpora

2.2. **Informacijski managerji**: njihove vodstvene sposobnosti, strateško načrtovanje, strateško pozicioniranje, izbira in razvoj kadrov

2.3. **Priprava na spremembe**: kako izkoristiti priložnosti, katere razvojne ukrepe prevzeti, ocenjevanje lastnega delovanja

2.4. **Prihodnost informacijskih centrov**: virtualne knjižnice in podoba informacijskih centrov.

3. Informacijski viri

3.1. **Kako optimalno izkoristiti vire**: ljudi, sredstva, finančna sredstva, tehnologijo, partnerstvo, zunanja pomoč, ponudba novih storitev, informacijska služba kot profitni center, itd.

Druga delavnica je potekala 31. maja. Tema delavnice je bila lociranje in uporaba virov informacij v elektronskem okolju: prenos znanja v cyberspace. Ob tej priliki smo povabili mednarodno uveljavljenega informacijskega konzultanta, Michela Bauwensa, ki je v svojem uvodnem predavanju podal svojo koncepcijo cyberspace-a ter informacijsko-sociološke implikacije INTERNETa. Udeleženci so dobili referat Michela Bauwensa pod naslovom: Prenos znanja v cyberspace-u: model za poslovanje v prihodnosti in nekoliko kratkih priročnih seznamov pomembnih informacijskih virov v zvezi z INTERNETOM, ali virov, ki so dosegljivi preko INTERNETA. Na delavnici je ga. Vida Močnik predstavila storitve Centralne tehniške knjižnice glede on-line dostopa različnim informacijskim virom.

Delavnici sta bili promocijskega značaja ter brezplačne. Vsake se je udeležilo približno 50 knjižničarjev. Menili smo, da je tematika zanimiva ne samo za specialne, temveč tudi za visokošolske knjižnice, zato smo tudi njih povabili in smo ugotovili da je bilo teh največ. Specialnih knjižničarjev je bila skoraj ena tretjina vseh udeležencev, čeprav smo pričakovali veliko večjo udeležbo.

Glede naslednjih dveh delavnic, mag. Zdravka Pejova ravnokar pogovarja s TPFL-om iz Velike Britanije. To je zelo znana konzultantska firma, ki se ukvarja z informacijskim managementom in informacijskimi znanostmi ter organizira tečaje na tem področju. Delavnici naj bi obravnavali finančno vodenje, oblikovanje proračuna ter analizo stroškov in koristi informacijskih dejavnosti. Še ne vemo kako bosta izgledali te delavnici, ali bodo organizirane v celoti po vzgledu na tiste, ki jih organizira TPFL v Angliji ali bomo prevzeli samo določene module, ki so zanimivi za naše udeležence. Kdaj? predvidevamo oktobra ali novembra 1995. O vsem tem boste vsekakor pravočasno obveščeni.

Vabimo vse specialne knjižničarje, posebej tiste udeležence, ki imajo namen pisati študijo primerov o svojih knjižnicah, da se udeležijo teh delavnic in da čimbolj izkoristijo prisotnost predavateljev. Dodatne informacije dobite pri: mag. Zdravka Pejova, vodja, Alenka Kavčuč-Čolić, Infor-

macijsko-knjižnična služba, Mednarodni center za podjetja v družbeni lasti (ICPE), Dunajska 104, 61109 Ljubljana, Tel. 061/1682-331, Fax 061/346-389, E-mail: ICPELIB@uni-lj.si

Alenka Kavčič-Čolić

IZ TUJIH REVIJ

ORGANIZACIJSKA VPRAŠANJA UNIVERZITETNIH KNJIŽNIC

Ne le nacionalne, tudi univerzitetne knjižnice si v pogojih, ko sredstva za njihovo delovanje realno padajo, število publikacij (zlasti na novih medijih) narašča, ko se pojavljajo nove potrebe uporabnikov in hkrati tudi nove možnosti, ki jih daje informacijska tehnologija - zastavljajo vprašanja glede svoje organiziranosti. Problematika je aktualna tudi pri nas, zato se mi je zdel prispevek Marka Nielsa o organizacijskih vidikih univerzitetnih knjižnic (ki je bil sicer objavljen že leta 1991) za nas dovolj zanimiv tudi danes in vreden kratke predstavitve.

• *Univerzitetna knjižnica v Arhusu na Danskem*

V knjižnični zbirki Državne in univerzitetne knjižnice v Arhusu (drugo največje dansko mesto) so gradiva z vseh znanstvenih področij (preko 3 milijone enot), posebno pozornost pa namenjajo humanistik. Tri glavne funkcije knjižnice so:

- Deluje kot glavna knjižnica univerze v Aarhusu in je druga največja znanstvena knjižnica v deželi, storitve pa opravlja tudi za nekaj bolnišničnih oddelkov in izobraževalnih ustanov, ki delujejo na področju Arhusa in ima sklenjene pogodbe o sodelovanju s preko 100 oddelčnimi knjižnicami.
- Je nacionalni arhiv za knjižno in neknjižno gradivo oz. druga danska depozitarna knjižnica (glavna je Kraljeva knjižnica v Kopenhagnu). Zadnjih osem let je tudi nacionalni arhiv za radijsko in televizijsko produkcijo ter za komercialne glasbene zapise.
- Poleg državne (nacionalne) in univerzitetne funkcije ima tudi funkcijo nacionalnega centra za medbibliotečno izposajo za danske javne knjižnice in je zadolžena za posojanje knjig knjižnicam izven Danske.

Glede na to, da so naša gledanja na funkcije posameznih tipov knjižnic večkrat zelo toga (spomnimo se polemik o nezdružljivosti funkcij nacionalne in univerzitetne knjižnice!), je ta knjižnica dober primer "nekonvencionalnosti" na področju knjižničarstva. Državna in univerzitetna knjižnica je samostojna ustanova, zanjo je pristojno ministrstvo za kulturo, zaposlenih pa ima preko 260 knjižničnih delavcev.

V knjižnici ugotavljajo, da ima avtomatizacija knjižničnih procesov pomemben vpliv na organizacijsko strukturo knjižnice in spreminja vsebino in način opravljanja večine knjižničnih opravil. Avtor prispevka (ki je zaposlen v tej knjižnici) poudarja, da moramo ob vsakem planu avtomatizacije knjižnice pripraviti tudi organizacijski razvojni plan, ki bo zajemal spremembe

tako delovnih procesov kot organizacijske kulture v knjižnici. Državna in univerzitetna knjižnica v Arhusu je v organizacijskem planu kot cilj opredelila združitev procesov nabave, katalogizacije in vsebinske obdelave ter mu dodala še plan internega izobraževanja zaposlenih. Cilj reorganizacije je bil vzpostavitev takšne organizacije, kjer bodo vsi delovni procesi tesno povezani z delom za uporabnike. V pripravo in izvajanje plana reorganizacije pa so se trudili vključiti celoten kolektiv.

- *Knjižnice v novih tehnoloških in finančnih razmerah*

V zadnjih letih je bilo napisanih precej prispevkov o vplivu novih tehnologij na delo knjižnic, njihovo organizacijo in kadrovsko strukturo. Izpostavljajo zlasti naslednje: online katalogi in baze podatkov omogočajo boljši pregled nad lokacijo literature; izboljšala se je preskrba z dokumenti, saj online naročanje, telefaksi in sistem elektronske pošte omogočajo uporabo knjižničnih zbirk različnih knjižnic; online katalogizacija (še zlasti vzajemna) je lažja in bolj ekonomična kot klasična; računalniški sistemi omogočajo knjižnicam integracijo večih delovnih opravil, ki so prej nujno bila ločena; vedno pomembnejše postaja neknjižno gradivo; OPAC sistemi omogočajo uporabnikom enostaven dostop do podatkov o informacijskih virih; uvajanje novih tehnologij in nakup gradiva na novih medijih pomeni zmanjševanje finančnih sredstev za osebje knjižnic; z avtomatizacijo rutinskih del in uporabo novih medijev se pojavljajo nova dela in s tem potreba po dodatnem izobraževanju osebja; ekonomična izraba finančnih virov je neobhodna, zato pa tudi potreba po evalvaciji

storitev in razmišljanju o stroškovni učinkovitosti.

Avtor malce ironično zaključí, da so se knjižnice znašle v okolju, kjer se nenehno merita čas in denar in v katerem zmanjkuje opravičil za brezplačne storitve, saj jih družba priznava vedno manj. Plačevanje knjižničnih storitev je sicer nov vir sredstev, a hkrati tudi metoda za omejevanje uporabnikov pri uporabi knjižnic ali vsaj nekaterih njihovih storitev.

- *Vpliv novih razmer na univerzitetne knjižnice*

Z uvedbo avtomatizacije se v knjižnicah odpravijo mnoga zamudna ročna dela, še pomembnejše pa je, da pomeni uporaba informacijske tehnologije tudi pojav novih metod in postopkov v knjižničnem delu ter spremembo organizacijske strukture. Optimalno uporabo nove informacijske tehnologije lahko dosežemo le, če je organizacija prilagojena novim razmeram. Velik časovni prihranek lahko dosežemo z integracijo delovnih procesov. V tradicionalni organizaciji dela so posamezni postopki v procesu obdelave gradiva ločeni drug od drugega oz. gre za linijsko organizacijo dela, kjer se gradivo v procesu obdelave seli od oddelka do oddelka. Z ustrezno integrirano programsko opremo proces obdelave racionaliziramo (kar slovenske knjižnice, ki sodelujejo v sistemu vzajemne katalogizacije, že izvajajo), avtor prispevka pa predlaga še t.i. delovno integracijo v delovne skupine (organizirane na strokovnem principu), ki opravijo celotno "obdelavo" gradiva (nabava, katalogizacija, vsebinska obdelava) na enem mestu in s tem odpade še njegovo "potovanje" po oddelkih.

V arhauski univerzitetni knjižnici so s tako organiziranim procesom obdelave gradiva prihranili pri izdelavi posameznega kataložnega zapisa okoli 35 % časa (kljub temu, da v času izračuna knjižnica ni sodelovala v sistemu vzajemne katalogizacije). Prav škoda je, da nimamo ustreznih izračunov tudi za naše okolje (tako s časovnega kot finančnega vidika)!

V novih razmerah se spreminjajo in zlasti povečujejo potrebe uporabnikov po informacijah. Knjižnice morajo pozornost s svojih zbirk prenesti tudi na informacijske vire izven svojih "zidov". S tem lahko zmanjšajo negativne posledice upadanja svojih finančnih sredstev in celo še izboljšajo svoje storitve. Seveda pa morajo uvesti nove metode za zagotavljanje dokumentov.

Niels je prepričan, da se omenjene spremembe odražajo tudi v delu univerzitetnih knjižnic, je pa prepričan, da kljub zmanjšanim finančnim sredstvom lahko knjižnice delujejo še bolje kot prej, če seveda sredstva izrabljajo optimalno in ne pozabljajo na pomen kadrov in knjižničnega managementa. Četudi je zaposlovanje omejeno, morajo knjižnice nujno zagotoviti sredstva za nove kategorije knjižničnih delavcev kot so npr. računalniški in informacijski specialisti. In če že govorimo o kadrih, je najpomembneje, da jih knjižnice dodatno izobražujejo, da bi bili usposobljeni za nove delovne postopke in metode. Zato torej ne more biti organizacijskih sprememb brez dobro načrtovanega sistema izobraževanja zaposlenih.

- *Kako voditi proces reorganizacije univerzitetnih knjižnic*

V nekaj letih naj bi (po mnenju Nielsa) vse univerzitetne knjižnice doživele velike spremembe in jim

predlaga, da z izdelavo organizacijskega razvojnega plana ne čakajo. Izdelava le-tega naj ne bo delo enega človeka ampak projekt celotne knjižnice. Angažiranje in motivacija zaposlenih je za uspeh projekta usodnega pomena. Imeti morajo enako predstavo o končnem cilju in vedeti za vse spremembe, ki jih čakajo na poti do njegove uresničitve. Sprijazniti se morajo tudi z dejstvom, da "prenovitev" knjižnice zahteva določen čas in je ni možno izvesti čez noč in da lahko pričakujejo tudi veliko težav. Pred končnimi odločitvami je potrebno natančno analizirati vse predvidene nove delovne postopke in nove načine organizacije dela.

Končni cilj naj bo takšna organizacija knjižnice, ki bo omogočala kar najbolj kvalitetno zadovoljevanje potreb uporabnikov, torej - fleksibilna in uporabniško usmerjena ter organizacija, kjer so pregrade med posameznimi oddelki in kategorijami zaposlenih kar se da nevidne. Lahko izgrajujemo organizacijo, v kateri zaposleni delajo v več kot enem oddelku in je večina del opravljena v t.i. delovnih enotah (vsebinsko orientiranih delovnih skupinah), za kar so se odločili in izvajajo v arhauski Državni in univerzitetni knjižnici. Nekateri menijo, da uvajanje novih tehnologij pomeni, da bomo potrebovali manj strokovno usposobljenih kadrov, kar pa Niels odločno zavrača - še v večjem obsegu je potrebno izobraževati ali celo preusposablјati osebje, poleg tega pa bomo za enake vrste del usposablјali kadre z različno končano formalno izobrazbo.

- *Medsebojno sodelovanje*

Sodelovanje med univerzitetnimi knjižnicami narašča, saj ga zahteva zmanjševanje sredstev za njihovo

delovanje, omogoča pa nova tehnologija (zlasti razvoj računalniških omrežij). Avtor prispevka je napovedal, da bo v nekaj letih močno naraslo sodelovanje univerzitetnih knjižnic v sistemih vzajemne katalogizacije; pri organizaciji online javno dostopnih katalogov in mrežnih dostopov do zbirk na CD-ROM-ih; na področju medknjižnične izposoje; pri nabavi gradiva in zlasti koordinaciji le-te itd. V ta namen so npr. na Danskem razvili sistem DANBIB, ki je rezultat sodelovanja Računalniškega centra znanstvenih knjižnic in Danskega urada za knjižnice (organizacija, ki je primarno namenjena javnim knjižnicam) in naj bi povezal različne tipe knjižnic (vzajemna baza, skupno omrežje, skupni standardi in pravila, skupne funkcije kot vzajemna katalogizacija, izmenjava podatkov, sistem medknjižnične izposoje, programi za knjižnično administracijo).

Pomembno je tudi sodelovanje univerzitetnih knjižnic pri retrospektivni konverziji katalogov in izobraževanju knjižničnega osebja, področij, na katerih je nujno sodelovanje je pa seveda še precej. Pri tem nikakor ne pozabimo, da je za dobro sodelovanje potrebno vzpostaviti dobre medosebne odnose med zaposlenimi v posameznih knjižnicah, kar najlažje dosežemo s programi izmenjave kadrov.

Melita Ambrožič

Vir:

Niels Mark: Organizational Aspects of the New Conditions for University Libraries. - European Research Libraries Cooperation 1(1991)2.

TUJI ŠTUDENTI V VEČKULTURNI DOBI

Povzetek člankov iz revije The Journal of Academic Librarianship avtorice Sally G. Wayman (International Student in the Academic Library) in avtorja Kwasi Sarkodie-Mensah (Dealing with International Students in a Multicultural Era).

"Mnogo let so knjižničarji proučevali probleme invalidov, starejših ljudi, manjšin in šele v zadnjem desetletju se posvečajo problemom, ki so nastali s prihodom tujih študentov na ameriške univerze."¹ Visokošolske knjižnice v Ameriki morajo biti pripravljene na študente različnih narodov. Včasih so tuji študenti prihajali v Ameriko večinoma iz evropskih držav, kjer je kultura podobna ameriški. Danes pa jih vse več prihaja iz držav Tretjega sveta. Ti študenti se soočajo z jezikovnimi, verskimi in s socialnimi problemi in drugačnim načinom izobraževanja. Tuji študenti prinašajo v visokošolske knjižnice probleme jezika, vedenja in drugačna pričakovanja o knjižnici. Ker knjižničarji niso pripravljeni na delo s tujimi študenti drugih kultur, naletijo na mnoge probleme in težave, kako naj takemu študentu predstavijo knjižnico, da bi jo učinkovito uporabljal.

"Moramo se zavedati njihovih govornih oblik, poslušati njihove besede in ne intonacijo, moramo biti obzirni pri tem, kaj jih sprašujemo in kaj jim odgovor-

¹ Sally G. Wayman: The International Student in the Academic library. JAL (1984) 6, (od tod citirano Wayman: International Student), p. 336

jamo, ter se učiti tujih jezikov in drugih kultur.”²

V zadnjem desetletju je bilo na temo “mednarodni študenti v ameriških visokošolskih knjižnicah” že mnogo napisanega. Knjižničarji so razvili mnogo tehnik za uspešno sodelovanje s tujimi študenti. V to so všteti tudi posebni izleti za te študente, poučna predavanja, seminarji o kulturni različnosti. Pomagali pa so si tudi tako, da so študenti sami napisali, kakšne so njihove potrebe. Vse te tehnike so seveda zelo v pomoč, vendar pa je nastopil čas, ko bodo morale ameriške visokošolske knjižnice narediti še korak dlje za boljše razumevanje tujih študentov v referenčni službi in drugih oddelkih knjižnice.

V članku so opisana nekatera področja, ki so še posebej aktualna pri odnosu tuj študent - knjižničar.

Komunikacija

Znano je, da je največji problem tujih študentov naučiti se angleškega jezika, saj Američani večinoma govorijo samo angleščino. Študenti ugotavljajo, da Američani pričakujejo, da bodo vsi govorili angleščino in so zelo nepotrpežljivi z vsakim, ki govori drugače. Problem je tudi to, da ameriški učitelji, knjižničarji in študenti ne govorijo pravilne angleščine, ampak uporabljajo naglase in žargon.

Različnost izgovorjave

Knjižničarji se morajo zavedati, da tuji študenti pogosto izgovarjajo angleške besede na nestandarden

način. Npr. Kitajci izgovarjajo zadnji glas angleških besed drugače (englishi namesti english), Japonci izgovarjajo k namesto r, l namesto r (I want a clitique of Lomeo and Jurriet), študenti iz Afrike pripono “tion” izgovarjajo kot “shorn” (nayshorn namesto nation), Irci izgovarjajo “forst” namesto first, “chawch” namesto church, arabski študenti imajo problem, ker zamenjujejo p in b (Balestinian Broplem)... Avtor članka se strinja s tem, da je pametno in koristno, da študenti v takih primerih napišejo, kaj potrebujejo, vendar pa je to izguba časa in se ne bi smeli preveč posluževati tega načina. Način, da se knjižničarji naučijo teh govornih oblik je, da si enostavno zapisujejo čudne izgovorjave, posebne izraze in neznane besedne oblike tujih študentov.

Poslušati besede in ne intonacijo

Knjižničarji se morajo zavedati govornih oblik tujih študentov, predvsem pa je pomembno, da “poslušajo besede in ne intonacije”³. Dva človeka, ki govorita isti materin jezik, lahko komunicirata brez problemov, četudi ne slišita vsake izgovorjene besede, vendar pa to ni možno med dvema, ki imata različen materin jezik. Če bi npr. vprašali Angleža, ki ima na roki uro v francoščini “Boite en musique?” in bi pri tem uporabili enako intonacijo, kot bi ga vprašali za čas (What time is it?), bi bila velika možnost, da bi povedal, koliko je ura. Vprašanje pa je seveda pomenilo čisto nekaj drugega.

Neverbalna komunikacija

Govorica telesa je tip neverbalne komunikacije. “Nekemu arabskemu

² Kwasi Sarkodie-Mensah: Dealing with International Students in a Multicultural Era. JAL (1992) 4, (od tod citirano Mensah: Multicultural Era), p. 214

³ Mensah: Multicultural Era, p. 215

študentu se bo zdelo izzivalno in preveč domače, če ga bo knjižničarka gledala v oči, čeprav bo s tem hotela biti le prijazna"⁴. Američanom se zdi stisk rok znamenje zaupanja, medtem ko se bo zdelo Arabcu nespoštljivo. Pri nas kimanje z glavo pomeni pozitivno, pritrdilno stvar, drugje obratno.

"Kako nekdo stoji, hodi, kakšne so njegove kretnje ali celo fizična razdalja med ljudmi nekemu tujemu študentu pomeni čisto nekaj drugega kot nam."⁵

Prepovedane teme

Čeprav je knjižničar že bil v deželi študenta, mora paziti na izkušnjo, ki jo je dobil, in na vprašanja, ki jih zastavlja študentu. Avtor članka je Afričan, pa vseeno pravi, da je moral biti zelo pazljiv pri spraševanju študentov iz Afrike. "Čeprav se zdi zanimivo, da študenta, ki prihaja iz Kameruna, vprašamo, ali prihaja iz angleškega ali francosko govorečega dela"⁶, drugim študentom morda vprašanja o jezikovnem poreklu ne bodo všeč in bodo užaljeni. Mnogi tuji študenti so celo užaljeni, če knjižničar ve preveč o njihovem kontinentu.

Avtor pravi, "da je vse to protislovno in vznemirjajoče, vendar pa naj se knjižničarji zavedajo, naj bodo previdni pri delu s tujimi študenti, saj bi jih s tem celo odvrnili od knjižnice"⁷. Najboljše je, da mnenje o določeni državi ohranijo zase.

Plemenitost

Mnogi Afričani izhajajo iz družin s plemiškim poreklom. Vendar pa

se mora knjižničar zavedati, da ne sme delati razlik pri obiskovalcih, pa naj bo le-ta kralj ali suženj. Z vsakim mora ravnati enako spoštljivo ne glede na njihovo poreklo.

Politika in religija

"Mi seveda verjamemo, da je Sadam Husein nor, Gadafi morilec, Arafat vprašljiv, Castro tiran"⁸. Verjamemo tudi, da je Salmon Rushdie po krivici preganjan. Knjižničarji se morajo zavedati, da prav pripombe glede politike in religije lahko ustvarijo nezaupanje med študentom in knjižničarjem. Že majhna pripomba, da Gadafi spravlja zahod v blaznost, lahko spodbudi, da študent začne gledati na tripolijskega manijaka kot na heroja.

Avtor še navaja primer, kako gleda na S. Rushdija npr. muslimanski študent in kaj piše o njem v angleški literaturi. Musliman ga bo seveda imel za človeka, ki je oskrunil njihovo vero, medtem ko mu ostali svet daje podporo in zatočišče.

Kulturne razlike

Kulturna raznolikost seveda tudi vpliva na komunikacijo. Za nekega študenta je zelo pomembno, kakšnega spola je knjižničar. Študent Srednjega vzhoda je vzgojen, da so ženske manj pomembne od moških, ne bo vedno spoštoval ali verjel nasvetu knjižničarke. Obratno pa bodo študenti latinske Amerike, kjer dominirajo ženske, prej zaupali knjižničarki.

Zanimanje za tuje dežele

"Mnogo tujih študentov, posebno onih, ki prihajajo iz držav Tretjega sveta, je zelo občutljivih na pri-

⁴ Wayman: International Student, p. 337

⁵ ibid. loc. cit

⁶ Mensah: Multicultural Era, p. 215

⁷ ibid. loc. cit.

⁸ ibid. loc. cit.

pombe in vprašanja o njihovih deželah in načinu življenja. Veliko jih je zelo ponosnih na svoje dežele in jih bodo seveda branili pred negativnimi oznakami⁹. Knjižničarji morajo biti previdni in je najbolje, da študentu posredujejo le informacijo o stvari, zaradi katere je prišel v knjižnico. Knjižničarjevo delo je, da olajša in pospeši učenje. Vsak individuum ima svoj način, kako določeno stvar vidi, sliši, si jo zapomni in kakšno mnenje si ustvari.

Knjižničar se mora zavedati drugačnega stila učenja tujih študentov. Afriški študent je prišel do knjižničarke in jo vprašal, kako bi našel določeno knjigo. Knjižničarka mu je vse lepo obrazložila, vendar je pri tem pozabila, da bi morala ravnati drugače. Ti študenti se namreč učijo z imitacijo in opazovanjem. Peljati bi ga morala do katalogov, mu pokazati, kako jih uporablja, ga peljati k policam s knjigami in mu željeno knjigo položiti v roke.

Avtorica Sally G. Wayman navaja primer univerzitetne knjižnice v Pekingu, ki je ena največjih v Aziji. Obstaja seveda ogromna razlika med knjižnicami v ZDA in knjižnicami v razvijajočih se državah. Knjižnica v Pekingu ima 3 milijone knjig in nima centralnega kataloga. Vsak oddelek ima svoj lasten katalog. Ta delitev ima svoj namen. Študent si lahko izposodi knjigo le s tistega področja, ki je njegov glavni predmet. Ko obiskovalec najde signaturo knjige, ki jo želi, mora priti do oddelka izposoje. Tam pa je ponavadi ogromno študentov, ki hočejo pritegniti pozornost knjižničarjev. Le-ti so oblečeni v dolge sivkasto rjave delovne halje, ki jih varujejo

pred prahom. Knjižne police so zaprte in dostop do njih imajo le privilegirani profesorji in znanstveni delavci. Študenti so povsem odvisni od dobre volje knjižničarjev. Največji problem je v tem, da so knjižničarji v glavnem bivši kmetje in tovarniški delavci.

"Večina knjižnic v državah v razvoju je majhnih in imajo zastarele knjige. Javnih knjižnic sploh nimajo. V Iraku so knjižnice na deželi zaprte zaradi varnostnih razlogov. Obstaja zelo malo arabskih knjig in še te hranijo v glavnem zaradi ohranitve in ne uporabe. Nimajo referenčnih bibliotekarjev, ki bi poučevali, kako se knjižnica uporablja. Knjižnice so tam v glavnem namenjene študiranju in ne raziskovanju"¹⁰.

Tuji študenti, ki pridejo v Ameriko, imajo o knjižnici že ustvarjeno neko mnenje. Običajno je negativno. Kasneje ugotovijo, da je knjižnica neprogresljiva za njihov študij in večkrat se zgodi, da se ne znajdejo med tolikimi informacijami, ki jih ponuja knjižnica. Večkrat se pritožujejo, da v knjižnicah ni dovolj literature o njihovih deželah.

V večkulturni dobi, v dobi različnosti morajo biti knjižničarji pripravljeni na študente tujih dežel in kultur. Američani se morajo zavedati, da se lahko na tak način veliko naučijo o tujih kulturah in njihovem načinu življenja. Mednarodni študenti prihajajo v ZDA študirati in ko odidejo nazaj v domovino, odnesejo s seboj svoje znanje in pa mnogo vtisov in spominov, ki so jih doživeli. Med temi so tudi ti, ki so jih dobili v knjižnici. Zato še zdaleč ne smemo

⁹ ibid. loc. cit.

¹⁰ Wayman: *International Student*, p. 339

zanemarjati odnos knjižničarja do tujega študenta.

V Ameriki se soočajo s problemi tujih študentov, ki prihajajo na njihove univerze in mislim, da bi tamkajšnje izkušnje lahko koristno uporabili tudi pri nas (v lanskem letu je bilo na ljubljanski univerzi okrog 500 študentov iz tujine, v glavnem iz bivših jugoslovanskih republik, pa tudi iz Iraka, Argentine, Afrike ...).

Meta Učakar
študentka bibliotekarstva na FF

DOKTORAT

Mag. Jože URBANIJA z Oddelka za bibliotekarstvo Filozofske fakultete v Ljubljani je 16. junija uspešno zagovarjal doktorsko disertacijo z naslovom "Strokovni in družbeni položaj knjižničarjev v razvoju knjižničarstva in v njegovi sodobni funkciji". Novemu doktorju bibliotekarskih znanosti iskreno čestitamo in želimo veliko uspehov pri nadalnjem pedagoškem in raziskovalnem delu na področju bibliotekarstva!

MAGISTERIJ

Cvetka-Teja KOLER-POVH, vodja knjižnice in INDOK dejavnosti na Biotehnični fakulteti, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo in oddelek za gozdarstvo, je 11. aprila letos uspešno zagovarjala magistrsko delo z naslovom "Tezaver slovenske gozdarske terminologije z dodatkom angleške verzije. Teorija in primer s področja pridobivanja gozdnih proizvodov" in si pridobila naziv magister agronomskih znanosti - smer biotehniška informatika. Iskreno ji čestitamo!

OBVESTILA

NOVA REVIJA

Letos je začela izhajati nova revija z naslovom **Andragoška spoznanja**. Ustanovitelj revije je Andragoško društvo Slovenije. Revija izhaja ob finančni pomoči Ministrstva za šolstvo in šport, Ministrstva za znanost in tehnologijo, Znanstvenega inštituta pri Filozofski fakulteti, Zveze visokih šol iz Nemčije in Gospodarskega vestnika, ki je tudi založnik revije.

V slovenskem prostoru smo že dolgo časa pogrešali revijo, ki bi celovito obravnavala izobraževanje odraslih. V zadnjih letih se je izobraževanje odraslih v Sloveniji

močno razvejalo, kar nam daje nove obveznosti. Predvsem bo treba izobraževanju odraslih nameniti več pozornosti kot doslej. Revija Andragoška spoznanja je korak naprej v naših prizadevanjih, saj si želimo, da bi si izobraževanje odraslih tudi v Sloveniji pridobilo ugled in podporo, kakršno uživa drugod v svetu. Obenem pa upamo, da bo revija tudi povezovala in usmerjala nadaljni razvoj izobraževanja odraslih v Sloveniji.

Revija Andragoška spoznanja je po vsebinski zasnovi znanstvena, strokovna in obenem tudi praktična. Obravnava vsa področja izobraževanja odraslih v Sloveniji in skrbi za reden dotok aktualnih vsebin iz tujine. Revija je pravi priročnik, ki jo je vredno shraniti, saj se boste lahko k njej pogosto vračali po dragocene informacije. Izhajala bo štirikrat na leto in je namenjena vsem, ki se ukvarjajo z izobraževanjem odraslih, in vsem, ki jih to področje zanima.

Letna naročnina znaša 4800 SIT, revijo pa lahko naročite na naslov: Gospodarski vestnik - Založba, Dunajska 5, Ljubljana ali na tel.: 061/301-187, 319-863, fax: 061/132-41-87.

Praktikum v Kongresni knjižnici (ZDA). Kongresna knjižnica iz Washingtona in Open Society Institute - Slovenia/Zavod za odprto družbo - Slovenija razpisujeta natečaj za trimesečni praktikum v Kongresni knjižnici (ZDA). Natečaj je namenjen študentom zadnjega letnika bibliotekarstva, bibliotekarjem in profesorjem knjižničarstva. Program se začne **2. marca 1996** in konča **1. junija 1996**. Znanje angleščine je obvezno, rok prijav

pa je do **1. septembra 1995**. Podrobnejše informacije in obrazce dobite na Open Society Institute - Slovenia/Sklad za odprto družbo - Slovenija, Miklošičeva 13, Ljubljana, tel.: 061/302-912, faks: 061/312-139.

Razpis za knjižnične projekte. Knjižnični program pri Open Society Institute v Budimpešti objavlja razpis za različne knjižnične projekte. Prošnje lahko pošljete direktno v Budimpešto, vse dodatne informacije o razpisu pa lahko dobite na Open Society Institute - Slovenia (Zavod za odprto družbo - Slovenija), Miklošičeva 13, 61000 Ljubljana, tel. 061/302-912, faks 061/312-139. Prošnje morajo prispeti v Budimpešto najpozneje do **31. julija 1995**.

Poletni delovni čas v INDOK/knjižnici za bibliotekarstvo. INDOK/knjižnica za bibliotekarstvo v Narodni in univerzitetni knjižnici obvešča vse svoje uporabnike, da bo julija in avgusta odprta le dopoldne, in sicer od ponedeljka do četrka od 9.00 do 14.00 in ob petkih od 9.00 do 13.00. --- Jelka Kastelic

Naročila/odpovedi Knjižničarskih novic in Signalnih informacij iz bibliotekarstva. Ker prihaja do posameznih neljubih zapletov pri naročanju/odpovedovanju Knjižničarskih novic in Signalnih informacij, vas ponovno prosimo, da vsa

naročila in odpovedi sporočate na naslov: Enota za razvoj knjižničarstva, NUK, Turjaška 1, 61000 Ljubljana. Naročnino obračunavamo za obdobji januar - junij in julij - december. Naročila in odpovedi sprejemamo samo pismeno, in sicer za naslednje obračunsko obdobje. Za tekoče obračunsko obdobje ne sprejemamo naročil ali odpovedi. Hkrati vas prosimo, da nas obvestite o vseh spremembah naslovov, etc. Za razumevanje se vam zahvaljujemo. --- Jelka Kastelic

Ogled razstave ilustracij v Bratislavi. 29. in 30. septembra letos pripravljamo strokovno ekskurzijo v Bratislavo, kjer si bomo ogledali BIB 1995 (Bienale ilustracij Bratislava). Vse informacije dobite pri Tanji Pogačar v Pionirski knjižnici v Ljubljani, tel.: 061/317-269 ali pri Bernardi Kastelec, potovalna agencija Narda, tel.: 061/303-034.

PRILOGE

Tokrat objavljamo tri priloge:

1. Razpis za Čopove diplome.
2. Prijavnico za Kalanov sklad.
3. V drugi prilogi nam Melita Ambrožič predstavlja knjižnice, ki so si jih ogledali člani Društva bibliotekarjev Gorenjske na svoji strokovni ekskurziji po Toskani.

V KROŽENJE

KNJIŽNIČARSKE NOVICE, 5(1995)5-6. ISSN 0353-9237. Izdala in razmnožila: NUK, Turjaška 1, Ljubljana. Urednik: Jelka Kastelic. Uredniški odbor: mag. Melita Ambrožič, Ivan Kanič. Naklada: 600 izvodov. Cena posamezne številke: 500 SIT. Knjižničarske novice lahko naročite za pol leta (januar-junij) ali za celo leto (julij-december). Prejetih tekstov ne lektoriramo in ne honoriramo. Razmnoževanje prepovedano. Na podlagi mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije št. 23/179-92 z dne 16.3.1992 štejejo *Knjižničarske novice* med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%.

Naslov uredništva: NUK, Enota za razvoj knjižničarstva, za "Knjižničarske novice", Turjaška 1, 61000 Ljubljana. Prispevke lahko pošiljate tudi na disketah (v ASCII formatu), ali po elektronski pošti (NUK::JELA).

RAZPIS ZA PODELITEV ČOPOVIH DIPLOM 1995

za izredne uspehe na bibliotekarskem področju

Pri izboru kandidatov je treba upoštevati Pravilnik o podeljevanju Čopovih diplom zlasti v naslednjem:

1. Priznanje razpisuje Komisija za Čopove diplome pri ZBDS, podeljuje pa se posameznikom, organizacijam in društvom praviloma na zasedanjih skupščine zveze.
2. Predlog za podelitev Čopove diplome lahko vložijo posamezni člani zveze (področna društva) ali knjižnice.
3. Kandidati za Čopove diplome morajo izpolnjevati vsaj enega od naslednjih pogojev:
 - aktivno delovanje v bibliotekarskih strokovnih organizacijah (posvetovanja, komisije, sekcije ipd.)
 - strokovno delo (publicistika, vzgoja in izobraževanje kadrov ipd.)
 - organizacijsko delo (ustanavljanje, razvoj in afirmacija knjižnic in knjižnične mreže ipd.)
4. Predlog za podelitev Čopove diplome mora vsebovati:
 - ime in naslov predlagatelja
 - ime in naslov predlaganega kandidata
 - podrobno obrazložitev, iz katere bo razvidno, ali predlagani kandidat izpolnjuje pogoje za podelitev diplome
 - datum, ko je predlagatelj sklenil predlagati kandidata za podelitev diplome
 - žig in podpis predlagatelja.
5. Predloge je treba poslati do **15. septembra 1995** na naslov:
Zveza bibliotekarskih društev Slovenije
Komisija za Čopove diplome
Turjaška 1
61000 Ljubljana

Komisija za Čopove diplome

Kalanov sklad

Kalanov sklad je spominski sklad, ki so ga ustanovili slovenski knjižničarski delavci leta 1974. Namen sklada je, da v spomin na delo zaslužnega slovenskega knjižničarskega delavca in vzgojitelja Pavla Kalana pospešuje individualno in skupinsko strokovno, teoretično in raziskovalno delo slovenskih knjižničarjev.

Kalanov sklad ima individualne in kolektivne člane. Kot individualni člani se v sklad vključujejo knjižničarski delavci, kot kolektivni člani pa knjižnice. V sklad se lahko vključijo tudi druge pravne ali fizične osebe. Člani sklada s svojimi letnimi prispevki omogočajo njegovo delovanje oz. nagrajevanje knjižničarskih delavcev za tista pisna strokovna dela, ki pomembno prispevajo k oblikovanju teorije slovenske knjižničarske vede in k praksi knjižničarske dejavnosti.

Upravni odbor sklada naproša tako posameznike kot njihove knjižnice, da pristopijo k članstvu in tako pomagajo, da bi Kalanov sklad svoj namen uresničeval še naprej in predvsem - še razširil obseg svojega delovanja v prihodnosti. Tistim pa, ki ste že člani Kalanovega sklada, se iskreno zahvaljujemo za pomoč in zaupanje, ki ste nam ju izkazali s svojo včlanitvijo.

Upravni odbor sklada

PRIJAVNICA

Individualni član

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Zaposlen: _____

Podpis: _____

Član želim postati od _____

Kolektivni član

Knjižnica: _____

Naslov: _____

Članstvo od _____

Podpis odgovornega delavca in žig: _____

Naslov: Sekretariat ZBDS, NUK, Turjaška 1, 61000 Ljubljana

Tel.: 1250-131, 1250-147, 1250-141

Kontaktna oseba: Liljana Hubej

Žiro račun št.: 50100-678-47436 z oznako za Kalanov sklad

GORENJSKI KNJIŽNIČARJI PO TOSKANI

Letošnja strokovna ekskurzija, ki sta jo zopet (odlično!) organizirala Društvo bibliotekarjev Gorenjske in Kompas Kranj, nas je vodila v Toskano. Toskana (Toscana) je naziv za slikovito pokrajino na zahodni obali in v notranjosti Srednje Italije z glavnim mestom Firenze. Ime je dobila po Etruščanih (lat. Tusci), ki so naseljevali antično pokrajino Etrurijo (9.-3. st.pr.n.š.). Štirje dnevi so bili seveda premalo za ogled toskanskih znamenitosti, ob dobrem strokovnem vodstvu Jožeta Lebarja pa ravno dovolj za "srečanje" s Firencami, Sieno in Piso.

• **Firence**

Firence so starodavno mesto, ki so ga ustanovili že Rimljani (Florentia), vendar pa pred 11. stoletjem niso imele večjega pomena. V drugi polovici 11. stoletja je mesto postalo republika (s parlamentom), v 15. stoletju je imelo v gospodarskem, političnem in kulturnem pogledu vodilno vlogo v Italiji, med leti 1865-71 pa je bilo (pod vladavino kralja V. Emmanuela) glavno mesto Italije.

Danes so Firence prestolnica Toskane ter svetovno znano mesto z gotskimi in renesančnimi zgradbami, številnimi umetniškimi galerijami, muzeji, palačami, cerkvami in parki. Med bivanjem v Firencah smo si ogledali toliko kulturno-umetniških spomenikov, da je kar težko urediti svoje vtise in občutja (katedrala Santa Maria del Fiore, Palazza della Signoria, Neptunova fontana, galerija Uffizzi, Dantejeva rojstna hiša, Ponte Vecchio, cerkev Santa Croce, cerkev svetega Lavrencija, obe grobnici Medičejcev, galerija Accademia, samostan svetega Marka, cerkev S. Annunziata, stolnica s krstilnico in Giottovim zvonikom itd.). Seveda pa nismo pozabili na knjige in knjižnice - obiskali smo nacionalno knjižnico in medičejsko knjižnico Laurenziano ter center za restavracijo knjig v mogočnem samostanu Certosa del Galluzzo v predmestju Firenc.

• **Knjižnice v Firencah**

Skoraj 6 stoletij so bile Firence vodilno mesto na mnogih področjih kulturnega razvoja, še posebej v razvoju privatnih in javnih knjižnic. Zanimanje za pisno besedo je zlasti naraslo na začetku renesanse v 14. stoletju in iz tega časa izvira tudi ideja o zbirkah knjig, dostopnih vsem prebivalcem, ki bi se radi izobraževali. Kljub temu, da je bila velika večina prebivalstva nepismena, pa so bile umetnost, literatura in zgodovina izredno cenjene.

Prvo javno knjižnico v Firencah (in Italiji) je ustanovil Niccolo Niccoli, ki je ob smrti leta 1444 zapustil več kot 600 enot gradiva za javno uporabo - v času svojega življenja je kupoval rokopise in skrbel za njihovo prepisovanje. Finančno ga je podpiral Cosimo I, ki je bil zelo

naklonjen ustanavljanju družinskih knjižnic. V 15. stoletju je mnogo bogatih družin ustanovilo pomembne privatne knjižnice, ki so kasneje postale večinoma del javnih ustanov. Omeniti velja tudi prodajalno knjig, ki jo je 1440 ustanovil Vespasiano in je bila desetletja zbirališče intelektualcev, ter firenško univerzo, ustanovljeno 1321 (oz. sodobno univerzo ustanovljeno leta 1923) katere fondi so danes razpršeni po posameznih fakultetnih knjižnicah.

Korenine firenških knjižnic torej segajo daleč nazaj v zgodovino, njena Centralna nacionalna knjižnica pa je po bogastvu svojih fondov sploh največja v Italiji in hrani številne rokopise, inkunabule in druga stara gradiva. Dragoceno staro gradivo hranijo tudi medičejska knjižnica Laurenziana, Riccardiana ter knjižnica Marucelliana. Poleg omenjenih pa premorejo Firenze še številne druge knjižnice, na katere so Firenčani ponosni in jih imajo radi, za kar naj bi bil eden od dokazov tudi ogromen napor na tisoče prostovoljcev pri obnovi knjižnic, ki jih je tisto jutro 5. novembra 1966 prizadela huda poplava (poškodovanih je bilo preko 2 milijona enot gradiva in nekaj milijonov kataložnih listkov).

- **Biblioteca Nazionale Centrale**

Centralna nacionalna knjižnica s svojim fondom (5 milijonov tiskanih knjig, 24.000 rokopisov, 4.000 inkunabul, več kot 1 milijon pisem, 113.000 naslovov serijskih publikacij, posebne zbirke: 30.000 enot glasbenih tiskov in zemljevidov, 68.000 slik in grafik ter 29.000 tiskov iz 16. stoletja) in storitvami (nacionalna bibliografija, katalogizacija t.i. italike, čitalniški pro-stori, informacijska dejavnost itd.) predstavlja vrh italijanskega knjižničarstva.

Začetki knjižnice segajo v leto 1714, ko je Antonio Magliabechi ob smrti svojo privatno zbirko knjig zapustil mestu Florenca, da bi služila kot "javno dobro" in še zlasti revnim. Ustanovitelj knjižnice (Magliabechi) je bil rahlo čudaški in telesno prizadeti znanstvenik, katerega "predrznost in jezičnost" je bila tolikšna, da so se ga bali celo Medičejci. Cosimo III. ga je postavil za skrbnika privatne kolekcije (zlasti pomembna korespondenca z učenjaki širom Evrope), Magliabechi pa je kljub pomanjkanju sredstev zbral okoli 30.000 enot gradiva v različnih jezikih (tudi arabščini, perzijsščini, armenščini, turščini itd.). Pod patronatom države je bila knjižnica uradno odprta leta 1747 in se je imenovala Magliabechiana.

Poleg Cosima III. sta bila znana podpornika knjižnice še Gian Gastone in Pietro Leopoldo, v njene fonde pa so se v tem zgodnjem obdobju kot donacije stekle tudi mnoge privatne knjižnice npr. Medicea Lotaringia (12.000 knjig in 700 rokopisov) ter zbirka družine Strozzi, zlasti bogata z gradivom iz 15. do 17. stoletja. Veliko gradiva je priteklo tudi od preganjanih verskih rodov in v 18. stoletju iz akademij, ki so morale omejiti ali prekiniti svoje delovanje.

Posebno skrb je zbiranju gradiva posvečal Ferdinand III., ki je po vrnitvi iz pregnanstva v svoji palači ustvaril bogato zbirko inkunabul, rokopisov in knjig, ki so slovele po svoji posebni vezavi, ilustracijah ali kakšni drugi posebnosti. Njegov naslednik Leopold II. je zbirko obogatil s sodobnim rokopisnim gradivom (preko 17.000 pisem in drugih

dokumentov vodilnih znanstvenikov, umetnikov, politikov in literatov kot so: Machiavelli, Vasari, Franklin, Montesquieu, Richelieu, Newton; pa škofov, kardinalov in vladarjev mnogih dežel). Knjižnica (znana kot Biblioteca Palatina) je pridobila tudi pomembne zbirke rokopisov, inkunabul in drugih starih knjig.

Knjižnici Palatina in Magliabechiana sta se združili leta 1861 s čimer je nastal temeljni fond sedanje Bibliotece Nazionale Centrale. Knjižnica je dobila pravico obveznega izvoda vseh tiskov z območja Italije leta 1870, ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja pa tudi mnogo darov rokopisov, korespondence in privatnih knjižnic. Zaradi raznovrstnega gradiva, ki pokriva vsa znanstvena področja, je knjižnica postala center za študij, znanstveno in raziskovalno delo. V današnje prostore (ob reki Arno) se je knjižnica preselila leta 1935.

Ko je Italija ob koncu 19. stoletja dosegla neodvisnost, so bile najprej glavno mesto Firenze, ki so tako imele tudi italijansko nacionalno knjižnico. Po selitvi prestolnice v Rim, je bila tam ustanovljena "vzporedna" nacionalna knjižnica (Biblioteca Nazionale), firenška pa je vseeno ohranila in še danes izvaja mnoge funkcije nacionalke (npr. izdelava skupnega kataloga italijanskih knjižnic ter izdelava in izdajanje italijanske nacionalne bibliografije - od leta 1886 dalje). Rimska nacionalka prav tako zbira italiko, program firenške nacionalke pa dopolnjuje z vodenjem centralnih katalogov in oblikovanjem bibliografije tuje literature v Italiji.

Poslovanje firenške nacionalke je avtomatizirano (razvili so lastno programsko opremo - reči je treba, da je uporabniško dokaj prijazna), uporabnikom pa so poleg informacij o lastnih virih na voljo informacije o virih drugih knjižnic v Italiji in po svetu. Kot format za izmenjavo podatkov uporabljajo Unimarc, pri katalogizaciji pa ISBD standarde. On-line katalog so začeli izgrajevati leta 1986, februarja letos imajo v njem že 800.000 svojih zapisov. OPAC omogoča način iskanja in prikaz rezultatov v obliki, ki jo poznamo tudi pri nas, lahko pa izberete tudi bolj "klasičen" pristop in brskate po katalogu s kataložnimi karticami, ki se izrišejo na ekranu. Ob vpisu dobi vsak uporabnik svojo osebno številko, ki mu potem služi pri vseh postopkih v knjižnici. Gradivo, ki je že računalniško obdelano in je v skladišču, si naroči tako, da ob ustreznem bibliografskem zapisu vpiše svojo številko. V nacionalki že nekaj časa uspešno teče projekt skeniranja starejšega gradiva. V obliki polnega teksta je dostopno preko OPAC-a že več kot 200.000 starejših tekstov. Trenutno pripravljajo tudi CD-ROM s posnetki Galilejevih originalnih del.

Kot "prava" nacionalka gradiva ne posojajo na dom in ga obiskovalci uporabljajo v čitalnicah. Za razliko od npr. madžarske nacionalke, ki zlasti študente vabi, da prihajajo v njene prostore študirat tudi s seboj prinesena gradiva, firenška nacionalka tega ne dovoljuje. Radi pa poudarijo, da predstavljajo največjo skupino uporabnikov študentje in delavci univerze.

Stavba nacionalke je prava marmorna "lepotica" in kljub velikim in visokim prostorom se mi je zdela veliko bolj prijazna in funkcionalna, kot pa naša. Čeprav stopnic nimajo založenih z gradivom in se ne ubadajo s problemom večih dislociranih skladišč kot mi, pa se resno pripravljajo na novogradnjo. Poplava jim je leta 1966 uničila več kot 1 milijon enot gradiva, ki je bilo v kletnih prostorih, zato te prostore ne uporabljajo več

za knjižnico. Poiskati so morali dislocirano skladišče za fond časnikov, kar jim dodatno otežuje poslovanje. Pravijo, da je sedaj najbolj ugoden trenutek za akcijo, saj je sedanji kulturni minister pokrajine bivši direktor nacionalke in ima posluh za njihove potrebe. Če vlada ne bo prehitro padla, jim bo uspelo. (Tudi nam bi prav prišel kakšen minister iz knjižničarskih vrst, mar ne?).

Dr. Benedetto, ki nas je prijazno sprejel in vodil po knjižnici, se je pošalil, da knjižničarji tudi pri njih slabo zaslužijo in svetoval, da si tisti, ki niso v knjižnici zaradi ljubezni do tega dela, čimprej poiščejo drugo delo. Seznanil nas je tudi z nekaterimi podatki o knjižnici: ob koncu leta 1993 je bilo v firenški nacionalki 318 zaposlenih, obiskalo jo je 161.000 uporabnikov, katerim so priskrbeli 234.000 dokumentov, medbibliotečno so izmenjali znotraj Italije 16.000 enot gradiva ter s tujino 2.000 enot.

• Biblioteka Medicea Laurenziana

Knjižnica Laurenziana (danes za javnost zaprta in namenjena le proučevanju) se ponaša z zelo dragoceno knjižno zbirko 12.000 rokopisov, preko 4.000 inkunabul in 75.000 različnih tiskov manjšega obsega. Rokopise ima preslikane na 20.000 mikrofilmih in 15 barvnih diapozitivih. V knjižnici najdemo zbirke različnih generacij družine Medici in darove drugih uglednih družin takratne Italije. Večino fonda predstavljajo klasični grški in latinski rokopisi, pomembni pa so tudi orientalski kodeksi. Gre torej za staro gradivo, gradivo novejšega datuma pa so zbirali le kot pripomoček za proučevanje svojih fondov.

Cosimo Starejši (Cosimo De'Medici) je že leta 1418 imel v svoji privatni knjižnici 63 rokopisov, predvsem klasičnih grških in latinskih avtorjev, pa tudi dela italijanskih avtorjev (npr. Dantejeve pesnitve, sonete Petrarce, dela Boccaccio in Plinija). Tudi Cosimova sinova Piero in Giovanni sta bila vneta zbiralca kodeksov. Najbolj pa je fond povečal Lorenzo Veličastni, ki je prebrskal vso Evropo, da bi našel vredno knjižno gradivo in ga namenil javnosti.

Cosimo je leta 1434 dal pobudo za ustanovitev knjižnice v dominikanskem samostanu San Marco. Pod vodstvom znanega knjižničarja Vespasiana Da Bisticci je 45 prepisovalcev v 22 mesecih prepisalo 200 rokopisov. Za javnost so knjižnico odprli leta 1444.

Gradivo t.i. Medičejske privatne knjižnice in Medičejske javne knjižnice iz samostana San Marco so potem združili in leta 1571 odprli za javnost. Načrte za prostore je naredil sam Michelangelo. Omenili bi še letnico 1757, ko je knjižničar, kanonik Angelo Maria Bandini dokončal veliki katalog rokopisov, ki je še danes uporaben in je osnova za vsako raziskovanje rokopisov Laurenziane.

V kasnejših stoletjih je knjižnica dobila v svoj fond številne zasebne zbirke rokopisov in pisem, preko 1000 iluminiranih (ilustrirane inicialke) rokopisov pa je svojevrsten zapis o življenju, delu in navadah prebivalstva iz časov renesanse. Danes predstavlja most do zgodovine in vir za njeno proučevanje. Žal pa "navaden" obiskovalec lahko vidi le knjižnico brez njenih fondov, saj so le-ti zaradi svoje vrednosti in predvsem pogojev hranjenja, spravljani v drugih prostorih. Ko stopiš v Laurenziano, se ti najprej zazdi, da gre za cerkveni prostor, saj so lesene klopi precej

podobne tistim v cerkvah. Na zunanji strani vsake od klopi je zapisan seznam (katalog) knjig, ki so bile shranjene v njej - obiskovalci so torej sedli h knjigam in jih prebirali na mestu, kjer so bile hranjene. Dokaj slaba svetloba, ki prodira v knjižnico skozi debela stekla, ti daje slutiti, da pot do znanja nekoč ni bila tako enostavna, kot je danes (no, tudi znanje samo je bilo veliko bolj cenjeno, kot danes - se mi zdi...).

- **Center za restavracijo knjig v Certosa del Galluno**

Mogočen cistercijanski samostan (prej dolga leta kartuzija, ki v mnogočem spominja na našo pletersko) stoji na vzpetini v predmestju Firenc; danes je v njem žal le še 9 cistercijanov, ki skrbijo (seveda ob pomoči okoličanov) za vzdrževanje in delo celotnega samostana. Samostan slovi po freskah in oljnih slikah, ki pa so zelo slabo ohranjene in vzdrževane, saj samostan nima sredstev za draga restavratorska dela. Tla samostanske cerkve so nekoč uničili termiti, pred njimi pa so k sreči uspeli ubraniti opremo iz oljčnega in orehovega lesa. Lesene intarzije so prekrile s temno barvo, leseni kipi pa obarvani tako, da dajejo vtis kamna - s tem so jih obvarovali pred Napoleonom, ki je bil očitno ljubitelj umetniško oblikovanega lesa in si ga je vzel "za svoje potrebe", kjer le se je dalo.

Samostansko življenje kartuzijancev je bilo dokaj strogo in menihi so le enkrat tedensko lahko prebili 1 uro v t.i. govorilnici in medsebojno izmenjali svoje misli. V kapiteljski dvorani so prebirali sveto pismo, v obednici so skupaj obedovali le ob največjih praznikih oz. slovesnostih - obedi so potekali v popolni tišini, le eden izmed njih je prebiral molitve. Žal je originalno pohištvo obednice Napoleonu le uspelo odpeljati, tako, da so menihi sami izdelali nadomestno. Treba je povedati, da so v samostanu živeli t.i. bratje laiki, ki so smeli komunicirati s svetom in bratje duhovniki, ki tega niso smeli. Kljub veliki površini, pa je bil samostan namenjen malemu številu menihov, saj ima le 18 sobic (domovanj) za približno 30 prebivalcev. Eno od sobic so nam tudi pokazali - skromno urejena spalnica, pred njo majhna jedilnica, nad sobico prostori za študij oz. duhovno delo, pod njo delavnica. Vsak menih je imel oz. ima tudi izhod na majhen, a seveda skrbno obdelan vrt.

V okviru samostana deluje tudi center za restavriranje knjig, kjer so nas prisrčno sprejeli in nam pokazali, kako "zdravijo bolnike" (poškodovane knjige), ki so jih prizadeli različni škodljivci: termiti, miši, žuželke ipd. ter požar ali vlaga, pa razne plesni. Pokazali so nam primer poškodovanega rokopisa, v katerem je črnilo (pisava) že dobesedno naluknjalo posamezne strani. Nekoč so namreč zmesi za izdelavo črnila vsebovale tudi železo, zdaj pa se je začel proces "razpadanja" črk na rokopisih. Restavrirajo jih tako, da rokopis potopijo v posebno raztopino za 20 minut in tako nevtralizirajo sestavine črnila. Ogledali smo si tudi različne materiale, ki jih uporabljajo pri restavriranju knjig, primere vezav, pa ročno šivanje in ročno vezavo brez lepila (s pasicami) in seveda uspešno obnovljene primerke poškodovanega gradiva.

Samostanski restavratorski center se ukvarja tudi z izobraževanjem "podmladka" - ob našem obisku so imeli tri učence, na katere menihi

prenašajo svoje bogato znanje in izkušnje pri restavriranju knjižničnih gradiv.

- **Bisera Toskane - Siena in Pisa**

Ko smo zapuščali Firenze in se napotili proti Sieni, je neusmiljeno deževalo. Mesto pa nas je pričakalo obsijano s soncem. Prvotno ime mesta je bilo Saena Julija in so ga ustanovili Rimljani, v 12. stoletju pa je postalo neodvisna republika (1559 so jo premagale Firenze). V mestu so lepe gotske in renesančne zgradbe, med njimi katedrala, ki je eden najlepših primerov italijanske gotike in mestna palača s slikami sienskih umetnikov. Med javnimi ustanovami je treba omeniti univerzo, ki je bila ustanovljena že leta 1240. V bližini mesta izdelujejo naravni rdečkasto rjav pigment sieno, ki so ga uporabljali zlasti renesančni slikarji.

Zadnji dan ekskurzije smo namenili obisku Pise, ki leži ob obeh nabrežjih reke Arno in v bližini Ligurnijskega morja. Prvotno je bila Etruščansko mesto, v 2. st.pr.n.št. pa je postala rimska kolonija. Danes je najbolj znan prostor v mestu Piazza del Duomo, na katerem so katedrala (l. 1063), baptisterij (krstilnica, l. 1153), pokopališče, muzeji in značilni poševni stolp. Stolp so začeli graditi leta 1174, vendar so najprej gradnjo ustavili, saj so ugotovili, da plitvi temelji za mehka tla pod njimi niso ustrezni. Kljub temu so gradnjo zaključili v 14. stoletju. Danes je stolp za obiskovalce zaprt, številni strokovnjaki pa se trudijo odkriti način, kako zaustaviti njegovo nagibanje oz. pogrezanje enega dela temeljev.

Popoldan smo "Trg čudes" zapustili in se za kratek čas ustavili še ob morju. Kar precej razburkano in grozeče je že bilo, pa tudi burja nam je dala vedeti, kako šibki smo v primerjavi z naravo. Toskano in Italijo smo zapustili vso v dežju (sklenili smo, da na naslednji izlet ne pozabimo vzeti ribiških škornjev). Glede na naše šale o krompirju (ki ga v Italiji pač ne dajejo na jedilnike) pa lahko pričakujemo, da bo Kompas Kranj za naslednji izlet v prtljažnik avtobusa dal tudi kakšno vrečo tega priljubljenega "sadeža".

Gorenjskim knjižničarjem, ki so naju s kolegom Jožetom vzeli s seboj na tako prijetno in poučno pot pa - hvala in nasvidenje na naslednjem izletu!

Melita Ambrožič

Viri:

- Encyclopedia of Library and Information Science, Vol. 8.- New York : Dekker, 1972- , str. 532-545
- Encarta 1994, Microsoft Corp. 1994
- La Biblioteca Medicea Laurenziana : Cenni storici. - Firenze : BML, 1986